

Die kulkuns van die letterdief. 'n Onderzoek na plagiaat in die Suid-Afrikaanse gedrukte media, met spesiale verwysing na drie onlangse gevallestudies.

Carina Hugo

Werkstuk ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad Magister in die Lettere en Wysbegeerte aan die Universiteit van Stellenbosch.

Professor Lizette Rabe

April 2006

VERKLARING

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie werkstuk vervat, my eie oorspronklike werk is en dat ek dit nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê het nie.

Carina Hugo

1 Februarie 2006

OPSOMMING

Talle voorvalle van plagiaat in die Suid-Afrikaanse drukmedia het sedert 2003 plaasgevind. Die Suid-Afrikaanse wet omskryf nie plagiaat nie, slegs outeursregskending en met die talle teenstrydige opvattinge oor plagiaat binne professionele, intellektuele, sosiale, morele en regsringe, word plagiaat moeilik gedefinieer.

Met die toeganklikheid van inligting danksy die koms van onder meer die Internet, het die grense van eienaarskap van geskrewe werke begin vervaag. Veral die Internet bied 'n magdom inligting aan. Dit word al hoe makliker vir joernaliste om met gemak aanhalings, feite, stories en artikels te "leen" sonder die nodige erkenning.

Die meeste media-instellings beskik oor etiese kodes wat plagiaat dek, maar daar is nie werksdokumente wat bestuurders en joernaliste kan bemagtig om plagiaat te bekamp nie. Die werksdokument of handleiding behoort die grense tussen nalatigheid en plagiaat te definieer, en om voorstelle te bied oor hoe gevalle van plagiaat hanteer kan word nie.

Hierdie studie ondersoek verskillende teorieë oor plagiaat, bespreek die plagiaatgevalle van Darrel Bristow-Bovey, Cynthia Vongai en Willem Pretorius, bestudeer die etiese kodes van media-instellings en poog om 'n werksdokument saam te stel wat plagiaat kan bekamp.

ABSTRACT

Since 2003 various incidents of plagiarism in the South African media were reported. The South African copyright law does not define plagiarism, only copyright infringement. The issue of plagiarism is a complex one, due to the conflicting views within professional, intellectual, social, moral and legal contexts.

The advent of the Internet era saw the eradication of the boundaries guarding copyright ownership. Also, the Internet offers infinite access to information which

makes it tempting for any journalist to “borrow” quotes, facts, stories and articles freely and under the auspices of a post-modernist approach to knowledge and copyright ownership.

Most media companies have ethical codes which cover plagiarism, but there is no working document that can empower media managers and journalists to combat the problem effectively. This document should define the boundary between negligence and plagiarism and offer suggestions on how to approach cases of plagiarism.

This study investigates different theories on plagiarism, specifically with regard to the cases of Darrel Bristow-Bovey, Cynthia Vongai and Willem Pretorius. It will also study the ethical codes of media companies and will try to formulate a document which can address the problem of plagiarism.

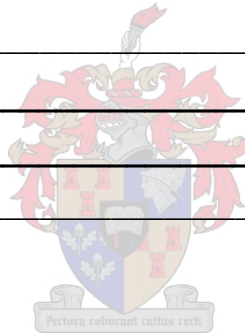

INHOUDSOPGAWE

VERKLARING	2
OPSOMMING	3
ABSTRACT	3
INHOUDSOPGAWE	5
1. AGTERGROND	8
2. PLAGIAAT: 'N LITERATUUROORSIG	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Definisies en terminologie	10
2.2.1 "Aanvaarbare" plagiaat	12
2.2.2 "Vlakke" van plagiaat	13
2.2.3 Definisies vir die doeleindes van hierdie studie	14
2.2.4 Outeursregskending	14
2.3 Teorieë oor plagiaat	15
2.3.1 Onkunde	15
2.3.2 Ontkenning	17
2.3.3 Postmodernistiese interpretasie	18
2.3.4 Die persoonlikheid van die plagiaris	21
2.3.5 Kulturele verskille	24
2.3.6 Die Internet se invloed	26
2.3.7 Studente se navorsingsmetodes	29
3. NAVORSINGSMETODOLOGIE	32
4. 'N SUID-AFRIKAANSE REGSOORSIG	34
4.1 Outeursreg: 'n definisie	34
4.2 Agtergrond	34
4.3 Outeursreg in Suid-Afrika	35
4.4 Die Wet op Outeursreg, nommer 98 van 1978	37
4.4.1 Definisies	37
4.4.2 Kwalifiserende werke	40

4.4.3 Aard van die Outeursreg	40
4.4.4 Uitsonderings	41
4.4.5 Morele regte	43
4.4.6 Eienaarskap	44
4.4.7 Outeursregskending	45
4.4.8 Aksies	45
4.4.9 Strawwe	46
4.5 Die Internet	47
4.6 Plagiaat versus kopieregskending	49
4.7 Billike gebruik	50
5. GEVALLESTUDIES	52
5.1 Darrel Bristow-Bovey	54
5.1.1 Agtergrond	54
5.1.2 Bewerings	54
5.1.3 Reaksie	55
5.1.4 Gevolge	57
5.1.5 Was dit plagiaat?	59
5.2 Cynthia Vongai	59
5.2.1 Agtergrond	59
5.2.2 Bewerings	60
5.2.3 Reaksie	60
5.2.4 Gevolge	61
5.2.5 Was dit plagiaat?	62
5.3 Willem Pretorius	63
5.3.1 Agtergrond	63
5.3.2 Bewerings	63
5.3.3 Reaksie	63
5.3.4 Gevolge	65
5.3.5 Was dit plagiaat?	65
6. ETIESE KODES IN PRAKTYK	66
6.1 Die rol van mediabestuurders	66

6.1.1 Die media se mandaat	66
6.1.2 Die leemtes in mediastrukture	67
6.1.3 Joernalistieke opleiding	69
6.2 Etiese kodes in praktyk	70
6.2.1 Die Persombudsman	70
6.2.2 Die Nasionale Redakteursforum	71
6.2.3 Media24 (Naspers)	71
6.2.3.1 Die Burger	73
6.2.3.2 Volksblad	74
6.2.3.3 Rapport	75
6.2.3.4 Beeld	75
6.2.3.5 City Press en Sunday Press	76
6.2.4 Algemene kommentaar	76
7. SLOT	78
7.1 Gevolgtrekking	78
7.2 Aanbevelings	80
8. BRONNELYS	84

1. Agtergrond

Darrel Bristow-Bovey. Cynthia Vongai. Willem Pretorius. Hierdie drie name het die afgelope tyd sterk in die media gefigureer – nie soseer oor hulle werk as joernaliste nie, maar oor een gedeelte aspek: al drie is daarvan beskuldig dat hulle mede-joernaliste se werke geplagieer het.

Met die toeganklikheid van inligting danksy die koms van onder meer die Internet, het die grense van eienaarskap van geskrewe werke begin vervaag. Veral die Internet bied 'n magdom inligting op 'n soekenjin-skinkbord aan. Dit word al hoe makliker vir joernaliste om met gemak aanhalings, feite, stories en artikels te “leen” sonder die nodige erkenning.

In sy werk *Ethics in Media Communications: Cases and Controversies* (1996:94) beskryf Louis A. Day plagiaat as die “unoriginal sin”. Hy wys daarop dat daar onderskeid getref kan word tussen plagiaat en wederegtelike toe-eiening. Laasgenoemde verwys na gevalle waar intellektuele eiendom sonder toestemming van die eienaar gebruik word, maar in die geval van plagiaat, word idees of werke van 'n ander geneem en aangebied as eie werk.

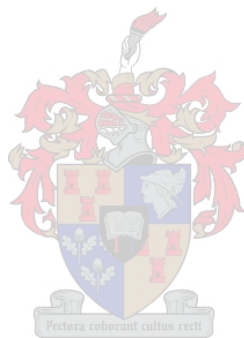
Dit kom gewoon neer op diefstal.

Daar bestaan op hierdie stadium geen in-diepte studie oor plagiaat binne die konteks van die Suid-Afrikaanse media vanuit 'n mediabestuursoogpunt nie. Alhoewel die meeste media-instellings oor etiese kodes beskik wat plagiaat dek, bestaan daar nie werksdokumente wat bestuurders en joernaliste kan bemagtig om plagiaat te bekamp nie. Só 'n werksdokument of handleiding behoort enersyds die grense tussen nalatigheid en plagiaat te definieer en andersyds om voorstelle te bied oor hoe gevalle van plagiaat hanteer kan word nie.

Dus: Hoe kan plagiaat in die joernalistiek-praktyk, spesifiek die drukmedia, vermy word en hoe kan mediabestuurders pro-aktief optree om dit te voorkom?

Hierdie studie probeer 'n werkbare definisie van plagiaat in die joernalistiek skep, ontleed hoe dit in die Suid-Afrikaanse reg omskryf word en probeer vasstel hoekom die gevalle van Bristow-Bovey, Vongai en Pretorius so uitstaan.

Ten slotte probeer dit riglyne voorstel vir mediabestuurders en joernaliste in die drukmedia om in die praktyk toe te pas.

2. Plagiaat: 'n Literatuuroorsig

2.1 Inleiding

Die literatuuroorsig, soos vervat in hierdie studie, berus op die vyf kenmerke wat deur Mouton (2001:90-91) beskryf is: die inkorporering van alle moontlike en beskikbare bronne, die regverdigte behandeling van elkeen van die skrywers van artikels, die geraadpleegde bronne is aktueel en nie gedateerd, die studie steun nie te swaar op Internetbronne nie en die oorsig is goed georganiseer volgens teorieë en tema's.

2.2 Definisies en terminologie

Plagiaat kan eenvoudig beskryf word as diefstal – letterdiefstal. Dit is egter verstommend om te sien hoeveel definisies oor plagiaat bestaan.

Hannabuss (2001:311) sê tereg dat plagiaat 'n vermenging is van 'n verskeidenheid van kwessies: professionele, intellektuele, sosiale, morele en regs kwessies. Benewens dié kwessies, kom aspekte soos reputasie, 'n aanvaardingsdrang, skande, ekonomiese verlies, selfbeeld en verontwaardiging ter sprake, aldus Hannabuss.

Alhoewel plagiaat dus, in teorie, nie meer as 'n swart/wit-definisie vereis nie, nl. letterdiefstal, speel soveel faktore (soos reeds genoem) 'n rol wat die kwessie van plagiaat besonder verwickeld maak.

Die Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal (HAT) definieer plagiaat as:

die oorneem van gedagtes, argumente, ens., uit 'n ander skrywer se werk en dit as jou eie laat deurgaan; letterdiefstal" (Odendal & Gouws, 2005:868).

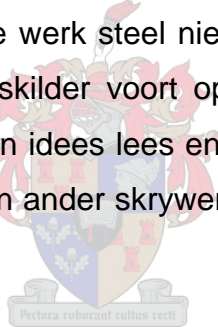
Die Afrikaanse Woordeboek (WAT) se omvattende definisie lui:

Handeling van iem. se oorspr. werk, veral werk van 'n letterkundige aard, te kopieer, na te boots of oor te neem en dit sonder erkenning of toestemming as jou eie voor te hou, wat in sommige gevalle as 'n skending van kopiereg beskou kan word (Botha, 2005:308).

Hannabuss (2001:311) stem saam. Hy noem dit “theft, an offence . . . the unauthorised use or close imitation of the ideas and language/expression of someone else.” Ook Lizette Rabe verwys in haar Internetrubriek (2005a) na plagiaat as “stealing words”.

In 'n artikel in *Insig* sê die joernalis en rubriekskrywer, David Bullard:

Dis eenvoudig. Die joernalistiek het sekere reëls, en die heiligste daarvan is dat jy nie iemand anders se werk steel nie. Leen gedagtes, borduur daarop voort, gebruik aanhalings, skilder voort op 'n bestaande breë doek. Maar wanneer iemand jou werk en idees lees en sê: “wag 'n bietjie, hier's fout, ek het dit al elders gelees, by 'n ander skrywer”, dan het jy te doen met plagiaat (2003).

Die Universiteit van Stellenbosch se Departement Joernalistiek verskaf bronverwysings t.o.v. plagiaat en maak dit duidelik dat die departement dit as 'n ernstige oortreding beskou:

Die pleeg van plagiaat word in 'n baie ernstige lig in die joernalistiek en in hierdie Departement se opleiding beskou. Studente wat plagiaat pleeg, sal nul vir 'n werkstuk ontvang en ook nie toegelaat word om verder enige werk in 'n spesifieke module in te dien nie. Dit beteken dat die graad nie voltooi kan word nie. Indien u onseker is oor wat plagiaat is, word u verwys na die volgende webwerwe waar die verskillende vorme van plagiaat uiteengesit word:

<http://www.geneseo.edu/~psych/PLAGIARISM.html>

http://www.asee.org/prism/december/html/student_plagiarism_in_an_onlin.htm

<http://www.rbs2.com/plag.htm>

<http://www.plagiarism.org>

1. Indien jy plagiaat pleeg, is daar GEEN tweede kans nie.
2. Indien so 'n voorval wel voorkom, sal 'n interne dissiplinêre komitee die saak verder ondersoek. Die komitee bestaan uit twee persone uit die joernalistieke beroep (van wie een die voorsitter sal wees); twee uit die Departement Joernalistiek, en een uit die fakulteit. Die komitee sal 'n aanbeveling maak wat na die US se sentrale dissiplinêre komitee gestuur sal word vir formele afhandeling (2005).

2.2.1 “Aanvaarbare” plagiaat

Jonathan Green (2002:97) onderskei tussen wat hy noem “ ‘one author’ or out-and-out plagiarism, and ‘many authors’ or scholarly derivation from previous sources”. Hy verwys spesifiek na die saamstel van woordeboeke, waar leksikograwe nie net woorde en lemmas van mekaar oorneem nie, maar ook aanhalings en sitate as voorbeeldmateriaal – meestal sonder om erkenning aan die skrywer of kopieregeienaar te gee.

Green stel dit só:

Most dictionaries, therefore, accept the tradition of ‘many authors’ plagiarism as to their headwords. But ‘one author’ plagiarism does exist, and it is most likely to be found in the accretion of citations, the ‘usage quotations’ that . . . provide vital information that unadorned headwords and definitions never can. After all, what is the ransacking of material . . . but the theft of another person’s creativity. One is . . . presenting such material for the best possible reasons – to illustrate language use and development . . . But the truth is cut, cut and paste, and the more cutting you can achieve, the better the dictionary you make (2002:99).

In die Suid-Afrikaanse wet vorm woordeboeke deel van wat beskryf word as “letterkundige werke” (artikel 1(d) van die Wet op Outeursreg van 1978 (Juta, 2005)) en geniet dus beskerming teen outeursregskending. In praktyk gee die meeste outeursregeienaars egter nie om as hulle werke in woordeboeke figureer nie – sommige skrywers beskou dit selfs as ’n eer. Die verskil lê egter daarin dat die opstellers nie noodwendig voorgee dat die sitate of aanhalings hulle eie is nie. Woordeboekgebruikers is implisiet daarvan bewus dat die voorbeeldsinne uit toepaslike bronne geneem word.

Nog voorbeelde van plagiaat wat gepleeg word met die wete én goedkeuring van ander, is in die geval van toesprake en persverklarings. Martin (aangehaal in Johnston, 2002:4) wys daarop dat politici, bekendes en sakelui dikwels toesprake lewer of persverklarings onder hulle eie name uitreik – sonder om erkenning te gee aan die personeelid wat in werklikheid die outeur van die teks was.

Daar is wel gevalle waar die publiek of gehoor onder die indruk verkeer dat die toesprake of ander werke die (eie) pêrels van wysheid van die betrokke politikus, bekende of sakeman is.

In 1989 het Frank Johnson, ’n Britse joernalis by die *London Sunday Telegraph*, bekendgemaak dat die Amerikaanse menseregte-aktivis, Martin Luther King Junior, gedeeltes van sy doktorsale tesis geplagieer het (Gross, 1996:87). Dit het ook aan die lig gekom dat gedeeltes van King se epogmakende “I have a dream”-toespraak eintlik die werk is van Archibald Carey, ’n swart prediker, wat dit reeds in 1956 by die Republikeinse Nasionale Konvensie gelewer het (Gross, 1996:85).

2.2.2 “Vlakke” van plagiaat

Wilson (aangehaal in Johnston, 2002:2) onderskei tussen vier vlakke van plagiaat: herhaling (werke word gereproduseer sonder erkenning), sameflansing (reprodusering van verskeie bronne wat deur frases aanmekaar gelas word), “plagiphrasing” of plagifrasering (die parafrasering van verskeie bronne wat aangehaal word, maar sonder bladsyverwysings) en tradisionele akademiese

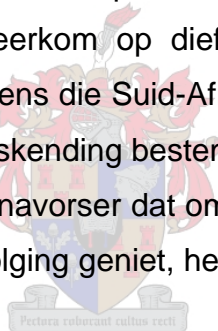
geskrifte (idees word saamgesmelt om 'n nuwe akademiese teorie te skep, maar die nuwe teorie is nie noodwendig 'n nuwe idee nie).

Biggs (aangehaal in Johnston, 2002:2) sê dat herhaling en sameflansing duidelik as plagiaat beskou kan word, maar dat dit nie duidelik is of plagifrasering en sekere tradisionele akademiese geskrifte ook plagiaat is nie. Volgens hom sou bronne (in die geval van plagifrasering) in die teks aangehaal kon word en die tekste wat gebruik is om die nuwe teorie te formuleer (in die geval van tradisionele akademiese geskrifte), sou in 'n akademiese artikel aangehaal word. Biggs beweer: "It is not always easy to decide what plagiarism is" (2002:3).

2.2.3 Definisies vir die doeleindes van hierdie studie

Dit is inderdaad moeilik om te bepaal wat presies as plagiaat bestempel kan word, en nie eens die reg kan lig op die saak werp nie. Alhoewel die meeste ondersoekers daarmee eens is dat plagiaat neerkom op diefstal van 'n tasbare intellektuele produk, is dit nie 'n oortreding volgens die Suid-Afrikaanse outeurswet nie¹. Dit kan, ten beste, as 'n vorm van kopieregskending bestempel word.

Dit is die opinie van hierdie navorser dat omdat plagiaat dalk juis 'n vorm van immuniteit teen strafregtelike vervolging geniet, het die kwessie amper 'n bedenklike romantisering ondergaan.

2.2.4 Outeursregskending

Wat is die verskil tussen outeursregskending en plagiaat? Volgens artikel 2 (23)(1) van die Wet op Outeursreg van 1978 (Juta, 2005), kan outeursreg geskend word as iemand wat nie die eienaar is van hierdie reg nie, sonder toestemming die werk wat deur die reg beskerm word, gebruik. Dit kan in die vorm wees van reprodusering, publisering, opvoering, uitsending, aanpassing en oorsending in 'n verspreidingsdiens (PASA, 2005:2).

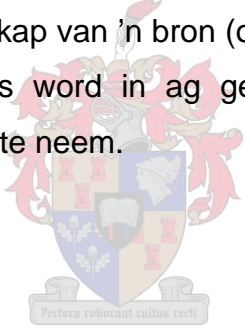
¹ Die kwessie van plagiaat in die Suid-Afrikaanse reg word in hoofstuk 4.6 ondersoek.

Plagiaat, soos uitgewys in hoofstuk 2.1, is gewoon diefstal van 'n ander joernalis of skrywer se werk wat dan as jou eie aangebied word. Dit is dus beide diefstal en outeursregskending.

Plagiaat is 'n doelbewuste handeling van oorskryf. Daar kan geen dubbelsinnigheid bestaan oor die implisiete of eksplisiete intensies van 'n joernalis of skrywer wat gedeeltes van enige werk buiten sy eie oorneem en as sy eie voorlê nie.

Dit behoort vanselfsprekend te wees vir enige professionele persoon wat met woorde werk, dat elke geskrif, in welke formaat ook al vasgevang, 'n oorspronklike eienaar en/of outeursregeienaar moet hê.

As daar moontlik onduidelikheid oor die outeursreg heers, kan daar egter nie oor die morele regte van 'n skrywer getwyfel word nie. Alhoewel kopiëreg vir 'n tydperk van 50 jaar bestaan, bly die *morele regte* van 'n skrywer immers *ad infinitum* in sy/haar besit². As die eienaarskap van 'n bron (ook 'n anonieme bron) geïgnoreer word, en bogenoemde kwessies word in ag geneem, is dit moeilik om enige voorbeeld van plagiaat ligtelik op te neem.

2.3 Teorieë oor plagiaat

2.3.1 Onkunde

Op 30 Januarie 2005 het die *Sunday Times* (Jacobson, 2005:3) berig oor plagiaat wat die internasionaal bekende Suid-Afrikaanse skrywer Pamela Jooste sou gepleeg het. Die *Sunday Times* het 'n gedeelte van Jooste se *People Like Ourselves* vergelyk met die artikel "Theme Park City", geskryf deur Professor Lindsay Bremner, wat in 2002 in die *Sunday Times* gepubliseer is en later ook in boekvorm verskyn het onder die titel "Johannesburg – One City, Colliding Worlds". Dit was duidelik dat Jooste plagiaat gepleeg het, maar sy het onkunde gepleit.

'n Week later, op 6 Februarie 2005, het Charlotte Bauer (2005:18) repliek gelewer op Jooste se reaksie. Volgens Bauer was Jooste se verweer dat sy 'n fout

²

Sien hoofstuk 4.4.5.

begaan het, maar dat sy dit geensins bedoel het nie. Verder het Jooste beweer dat sy nie bewus was dat sy iets verkeerd gedoen het nie – sy was onder die indruk dat Bremner se werk in die “public domain” was. Sy voer verder verkeerdelik aan dat Bremner se werk in elk geval slegs fiksie was, terwyl Bremner die nagevorsde artikels oor Johannesburg in opdrag van die *Sunday Times* as hul eerste Bessie Head-genoot geskryf het (Bauer, 2005:18). Jooste se prokureur beweer hierdie plagiaat, “gesien in die lig van die roman, is slegs onbenullige muurpapier” (aangehaal in Kirby, 2005:2).

Is dit genoeg dat 'n joernalis of skrywer onkunde pleit oor gevalle van plagiaat waaraan hulle skuldig is? Aly Colón van die Poynter-instituut in die V.S.A. skryf:

. . . (it) reminded me of the human factors that might contribute to this problem. Could it have truly been inadvertent? Could it have happened as a result of gathering, pasting, or editing by the writer, or the editor? . . . It brought to mind Oscar Wilde's quote: “Every saint has a past, and every sinner has a future.” (2004:2)

Is dit moontlik dat 'n joernalis of skrywer nie kan weet dat hulle altyd erkenning aan hulle bronne moet gee nie? Die einste Colón (2004:1) wys daarop dat diegene wat nie verwys na hulle bronne nie, dalk meer bekommerd is dat lesers onder die indruk gaan verkeer dat hulle nie oorspronlike werk kan lewer nie, as om van plagiaat beskuldig te word. Om egter bloot die kop te skud en onkunde te pleit, is 'n verweer wat vir geen woordsmid in die moderne samelewing beskore is nie. Bauer (2005:18) sluit daarby aan:

I just don't buy that Jooste, a novelist of some repute and wordliness, is so ignorant as to think that any published writing may be grafted merrily onto another's name and stand as another's work . . . for a novelist to discover a piece of journalism that is so much to her liking that she pretends she wrote some of it makes a mockery of her breezy dismissal . . . She must now

return to her writing desk and face up to her failure: her failure to acknowledge Bremner's authorship, but also, perhaps more painfully, her failure of imagination.

2.3.2 Ontkenning

In 2003 is beweer dat die rubriekskrywer Darrel Bristow-Bovey³ plagiaat gepleeg het in sy rubrieke en in sy topverkoper *The Naked Bachelor*. Bristow-Bovey, sowel as sy uitgewer, Zebra Press, het alle bewerings ontken. Claassen (2003:17) het die reaksie “'n geploeter van ontkenning wat die joernalistiek nie waardig is nie” genoem.

In Augustus 2005 het dit aan die lig gekom dat die Eugène Marais-bekroonde digter Melanie Grobler werk van die Kanadese digters Anne Michaels en Anne Carson geplagieer het in haar bundel, *Die Waterbreker* (Van Zyl, 2005:1). Grobler het skuld ontken, selfs toe haar en Michaels se gedigte langs mekaar op Litnet en later in 'n dagblad gepubliseer is en die ooreenkomste duidelik was.

Op 'n vraag van joernalis Dine van Zyl of sy dink dat sy plagiaat gepleeg het, antwoord Grobler:

Ek sou dit noem growwe nalatigheid. Plagiat is die rasonale, koelbloedige en gewetenlose neem van iemand anders se werk. Hier het ons te make met irrasionele aspekte van my persoonlikheid wat nie aan my bekend was nie. (2005:2)

In 2001 is die skrywer-leraar Terblanche Jordaan daarvan beskuldig dat hy sy rubrieke wat in die koerantbylaag *JIP* verskyn het en wat deur Tafelberg Uitgewers gebundel is, direk vanaf die Internet gelig het (Bonthuys, 2001:2). *Metronoom I, II* en *III* is drie versamelbundels wat 'n keur van Terblanche se rubrieke bevat en deur Tafelberg-Uitgewers uitgegee is. Dit is egter onttrek van die mark nadat verskeie voorbeelde van plagiaat uitgewys is.

³

Die geval van Bristow-Bovey word in detail in hoofstuk 5.1 bespreek.

Jordaan se eerste reaksie in *Die Burger* was om die aantygings te ontken: “Ek het nog nóóit op die internet iets gekry, dit regstreeks vertaal en dit as my eie probeer weergee nie” (“Ma van Jordaan...”:2001).

Twee dae tevore, op 23 April 2003, het hy egter gesê: “Dit is nooit moedswillig nie, maar dinge wat jy lees, haak vas en vind in artikels beslag. Persoonlik voel ek nie ek pleeg plagiaat nie” (Bonthuys, 2001:2).

Hannabuss (2001:312) wys tereg daarop dat ontkenning gewoonlik saamhang met die argument dat die skrywers of joernaliste onder verdenking heel toevallig met dieselfde idees of beelde vorendag gekom het. Dit is, soos Hannabuss sê, ’n uiters subjektiewe kwessie. Hoe bewys ’n mens iemand se *bedoeling* om te bedrieg?

Ontkenning maak nie plagiaat ongedaan nie en so ook nie argumente dat twee mense dieselfde idees, verwoord op dieselfde manier, onafhanklik kan hê nie. Bugeja (2000:46) verwys na ’n fisikus by die Universiteit van Ohio wat bevind het dat die kans dat twee mense lukraak dieselfde passasie van ongeveer 85 woorde kan lewer, is “infinitesimal” – met ander woorde, onmoontlik.

2.3.3 Postmodernistiese interpretasie

Volgens Cilliers (1997:3) dui die postmodernisme op ’n beweging wat uit verset teen die modernisme se oordrewe klem op rasionaliteit gebore is. Die beweging se doel is om alle aspekte wat as die waarheid aanvaar word, te verwerp om sodoende ’n “suiwer” vorm van die waarheid te bereik.

Gouws (aangehaal in Cilliers, 1997:3) dui aan dat ’n postmoderne teks die oorsprong en eienaarskap van outeursreg bevraagteken en speels daarmee te werk gaan om sodoende die besit van idees te ironiseer. Aanhalings, verwysings en vertalings word in die teks vervat wat nie noodwendig waar of akkuraat is nie en wat ook nie erkenning gee aan die bron nie. Die grense tussen werklikheid en fiksie, waarheid en versinsels vervaag in hierdie intertekstuele spel.

Green (2002:98) noem dit ’n “linguistic ‘food chain’, a lexical Pac-man”. Weens die ontkenning van ’n allesomvattende waarheid en die eienaarskap van idees en konsepte, is geskrewe tekste slegs middele om die modernistiese

waarheid te dekonstrueer en 'n nuwe waarheid te formuleer deur die gemeenskaplike toe-eiening, toeganklikheid en kommersialisering van idees.

Foster en Viljoen sluit hierby aan. Hulle sê:

Deur intertekstualiteit kom die posisie van die outeur as die oorspronklike skepper van die teks ook in die gedrang . . . Hierdie soort opvatting sluit aan by die idee dat die taal 'n lewe en beweeglikheid van sy eie het wat die gebruiker daarvan meesleur eerder as wat die gebruiker die taal beheer. Daar word dus gesê dat die outeur nie meer die eienaar van of outoriteit oor eie teks is nie, maar by die terugkeer slegs 'n gas is soos enige ander leser (1997:xxviii)

Daar is al dikwels na die postmodernisme verwys as 'n verduideliking én verskoning vir plagiaat as sosiale verskynsel. Viljoen (aangehaal in Jongbloed, 2001:17) van die Departement Afrikaans en Nederlands van die Universiteit van Stellenbosch, stem saam dat postmodernisme 'n hergebruik of herwinning van ou idees beklemtoon. Sy sê dat daar “op die rommelhope en in die vertoonkaste van die verlede rondgesoek word vir materiaal waarmee die kunstenaar kan werk. Ons sien hoe kunswerke in gesprek tree met ander kunswerke”.

In die geval Melanie Grobler is die postmodernisme en intertekstualiteit juis die verweer wat Petra Müller, Hertzogprysbekroonde digter en redakteur van Grobler se bundel, gebruik. In 'n brief aan *Die Burger* (2005:1) skryf Müller:

Melanie Grobler kan nie bewus afskryf van 'n ander digter nie al sou sy ook probeer . . . Sy is . . . 'n hartstogtelike leser wat die teks in haar opneem. Miskien het sy die Michaels-gedig in haar opgeklad – dit gebeur . . . Maar ons gebruik nie die woord plagiaat nie; dis nie ter sake nie. Ons praat van osmoses, insypeling of doodgewoon migrasies.

Ook Darrel Bristow-Bovey (“Bristow-Bovey ‘pleads guilty’:2003) beweer dat sy

geheue outomaties die grense tussen sy eie gedagtes en dié van enige teks wat hy lees, vervaag. Hy sê:

One reads, one adapts things. I have the kind of memory that remembers things like this.

Dit is verstommend dat die postmodernistiese verontskuldiging met die meeste hubris gepaard gaan. In al die genoemde gevalle waar postmodernisme as 'n direkte of indirekte verskoning gebruik is, word verder geïnsinueer dat daar nog voorbeelde van plagiaat skuil in die oeuvre van die betrokke joernalis of skrywer.

Müller voeg die volgende by haar pomo-argument in haar brief in *Die Burger*:

'n Wandelende kraai het altyd wát. So is die digkuns ook. As kreatiewe mense bymekaarkom, sê die een soms vir die ander: Ja, jou so-en-so, jy het dit-en-dat by my gegaps . . . Werkende digters vertaal gedurigdeur – as vingeroefeninge. As jy so baie vertaal het, weet jy later nie meer wie se bondel reëls dit voor jou is nie – dalk Seferis, Plath, of Eliot self (soos in my geval, en gepubliseer en onopgemerk verbygegaan, baie dankie daarvoor).

Ook Bristow-Bovey was gou om sý pomo-argument uit te brei met:

I may have done the same thing with other pieces of information from all over the place. I'm sure if you really examine the book, you will find hundreds of these.

Is dit 'n verweer teen plagiaat? Hambidge van die Universiteit van Kaapstad, voel dat die postmodernisme juis pertinent aandag aan plagiaat skenk:

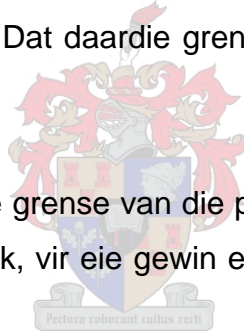
Omdat die postmodernisme 'n soort 'paper chase' vir ingewydes impliseer, moet die leser/kyker die bron (her)ken om te weet wat die tweede skrywer met sy knipoog of tonguitsteek teweeg wil bring. 'n Spel tussen oerteks

en sekondêre teks maak die spel interessant, nuut en die sogenaamde 'already said' word nuut gemaak. Dit is 'n dubbelaksie van spot en erkenning: tonguitsteek en hoedafhaal. Oorskryf of plagiaat word geminag. Iets moet bygevoeg of weggeneem word en dit word 'n subtiele, intellektuele spel wat grense tussen hoë en lae tekste problematiseer. Maar die leser/kyker weet dit gebeur. (Aangehaal in Jongbloed, 2001:17.)

Viljoen (aangehaal in Jongbloed, 2001:17) sluit by Hambidge aan:

My persoonlike gevoel is dat die skrywer wat openlik sy bronne erken en op 'n interessante manier daarmee in gesprek tree, maar kan rondjakker tussen hulle. Die skrywer wat uit luiheid, onmag of die dwang van 'n sperdatum ander se kreatiewe werk oorneem sonder om daaraan erkenning te gee, oorskry wel . . . 'n grens. Dat daardie grens uiters moeilik is om vas te stel, betwyfel ek egter nie.

Dit blyk dus dat ook die buigbare grense van die postmodernisme nie 'n joernalis of skrywer 'n mandaat gee om vrylik, vir eie gewin en sonder erkenning met ander se tekste te woeker nie.

2.3.4 Die persoonlikheid van die plagiaris

Naas onkunde, ontkenning en postmodernistiese intertekstualiteit as verskonings is die volgende reaksie van dié wat met hulle muise op die knip-en-plak-funksies van hul rekenaars betrap word, om met 'n gekrenkte gevoel van eer (en onderliggende arrogansie) op die aantygings te reageer.

Alhoewel hierdie emotiewe reaksies van sekere plagiaris-alumni nog nie empiries uiteengesit is deur sielkundige studies nie, kan daar bloot na hul gedokumenteerde reaksies in die media gekyk word om ooreenkomste te identifiseer.

In 2003 het 'n Rhodes-joernalistiekstudent, Rob Boffard, ooreenkomste uitgewys tussen Bristow-Bovey se boek *The Naked Bachelor* en Bill Bryson se

Notes from a Big Country. Boffard se ontmaskering van Bristow-Bovey in die *Saturday Star* (2003:1) het een van grootste plagiaat-skandale in die Suid-Afrikaanse media ontketen.

Boffard het vóór die publikasie van die artikel vir Bristow-Bovey 'n e-pos gestuur om hom in kennis te stel van die bewerings. Bristow-Bovey se reaksie was eerstens om die legitimiteit van die *Saturday Star* in twyfel te trek en, tweedens, om die jong Boffard te dreig:

Well, I find it a perculiar decision, but there you go. It is not to me to fathom the newsworthiness of the Saturday Star's story policies. Presumably it will be in the new gossip page? The Spicy Page, or whatever it's called . . . good luck to you, young fella – some might question the long-term wisdom of kickstarting a career in journalism by seeking to tarnish a colleague's reputation . . . but if, or when, you reach a highish profile of your own, you will no doubt have the time to muse about this issue from an entirely different perspective to the one you have now. (2003:2)

Dit wil voorkom asof Bristow-Bovey impliseer dat die “reg” om te plagieer gereserveer word vir joernaliste wat al 'n sekere peil in die bedryf bereik het, “a highish profile”. Hy sluit Boffard op 'n paternalistiese wyse in deur die gebruik van woorde soos “young fella” en “colleague”, maar maak dit duidelik dat Boffard slegs die gebruik (van plagiaat) in praktyk sal verstaan as hy meer sukses bereik en ondervinding opdoen.

Die boekjoernalis Stephanie Nieuwoudt, skryf in *Beeld* (2003:10):

Daar's iets ongelooflik arrogant daaraan dat Bristow-Bovey uit Bill Bryson se boeke oorskryf. Dis 'n miskenning van die gehoor vir wie hy skryf, se eie kennis-, ervaring- en leesraamwerke. So half asof nét die plagiaris in dié landjie slim genoeg en ingelig genoeg is om ander werke te ken.

Volgens Scanlan (2002:5) beskou sommige kenners plagiaat as 'n sielkundige afwyking. Die Washingtonse joernalis David Carr het dit “linguistic kleptomania” genoem (aangehaal in Claassen, 2003:17).

Ook Mallon se standaardwerk oor plagiaat, *Stolen Words*, dui op 'n “kondisie” soortgelyk aan kleptomanie waar die persoon (in hierdie geval die plagiaris), nie uit noodsaak steel nie, maar uit 'n behoefte om dit te doen.

Mallon sê:

. . . there's this lack of need to do it. Just as kleptomania tends to be a crime of upscale people – the woman slipping a can of soup into her fur coat – frequently what you notice about plagiarists is that they are themselves talented people, and it's not a question of their being unable to produce (aangehaal in Fitzgerald, 2000:2).

Fitzgerald (2000:24) stem met Mallon saam en wys daarop dat plagiaat meermale nie deur jong en onervare joernaliste gepleeg word nie, maar deur gesoute joernaliste in senior of strategiese posisies.

Dit was ook die geval met die drie joernaliste onder bespreking in hierdie studie. Bristow-Bovey was 'n rubriekskrywer vir die *Sunday Independent*, *Cape Times*, *Business Day*, *Style* en *SL Magazine*. Cynthia Vongai was die eerste swart redakteur van die glansblad *Elle* en Willem Pretorius was senior assistentredakteur van *Die Burger*. Beide Pretorius en Vongai was in mediabestuursposisies.

Juis omdat hierdie joernaliste sulke gesogte posisies beklee het (en in die geval van Pretorius steeds beklee), maak dit die voorvalle van plagiaat so onverstaanbaar.

Greene (aangehaal in Fitzgerald, 2000:24) sê 'n plagiaris sal uitgevang word. Dit is dus beter vir 'n joernalis om maar 'n gemiddelde standaard te handhaaf as om die risiko te loop deur plagiaat te pleeg en sodoende jou loopbaan ernstige skade te berokken. Meer as net 'n loopbaan is egter op die spel. Volgens Rabe (2005a:1) is dit ook persoonlike geloofwaardigheid en die integriteit van die hele joernalistieke bedryf wat op die spel is.

2.3.5 Kulturele verskille

Die Westerse konsep van outeursreg is, ironies genoeg, nie geformuleer om outeurs te beskerm nie. Geskrewe tekste is as die eiendom van die verkopers beskou en outeursregte is ingestel om kompetisie tussen drukkers en uitgewers in Engeland te minimaliseer. Hulle was almal lede van die sogenaamde “Stationer’s Company” in Londen (Ashworth, Freewood & Macdonald, 2003:260). Volgens die Stationer’s Company se rekords het plagiaat die eerste maal in 1701 ter sprake gekom in verband met ’n uitgewer se outeursregeienaarskap. Ashworth *et al* (2003:260) wys daarop dat outeursreg vir *outeurs* eers dertig jaar later toegeken is. Internasionale standaarde vir die daarstel van outeursreg is eers in 1886 met die Bern-konvensie vasgelê⁴.

Outeursreg en die opvatting dat individuele intellektuele eiendom bestaan, is egter nie ’n gedeelde kulturele begrip nie. Haidu (aangehaal in Ashworth *et al*, 2003:260) het literêre tradisies in die Middeleeue ondersoek en het gevind dat herhaling (*imitatio*) aan die orde van die dag was. Die herhaling van ander se geskrifte, idees of woorde is nie bloot oorgeskryf ter wille van ’n *eggo* van wat reeds gesê is nie, maar het gedien as ’n fokus op tydlose waarhede wat herhaling regverdig en vereis. Ashworth *et al* som Haidu se optiek op deur daarop te wys “. . . his account of a Mediaeval view of scholarship does allow us to show that the meaning of plagiarism is not universal” (2003:260).

Ook in die Chinese en Oosterse kulture dui herhaling of oorskryf op ’n respek vir bestaande kennis en waarhede. Die proses stel ook die individu in staat om ’n werklikheidsverstaan te formuleer. Ashworth *et al* (2003:261) formuleer dit as volg:

the interpretive power of the linguistic formulation takes precedence over ‘external reality’, so that the mastery of the text enables the student to attain an appropriate perception of the world.

⁴

Die Bern-konvensie word in hoofstuk 4.2 bespreek.

Hannabuss (2001:316) brei uit op die verskillende opvattinge in die Oosterse samelewing omtrent oorspronklikheid en die Outeur:

. . . from a culture where individual identity has a less individualistic role than in the capitalistic Western world, and where knowledge belongs to society rather than to individual selves, and where self-cultivation matters more than individualism, concepts of borrowing are themselves radically redefined.

Kulturele verskille as maatstaf vir die beoordeling van plagiaat word ook betrek as daar gekyk word na joernaliste van kleur wat van plagiaat beskuldig word. Ná die *New York Times* se Jayson Blair-skandaal het talle akademiese referate, artikels en kommentaar die lig gesien wat gefokus het op 'n swart tradisie van “deel en speel” met oorspronklike werk.

In die *Black Issues Book Review* skryf Fulwood, 'n rubrieksrywer van Ohio, dat swart Amerikaners se persepsie van plagiaat verskil van dié van wit Amerikaners:

. . . does this mean that African-Americans have a different standard for plagiarism than whites? Perhaps. Or maybe it's just in the communal quality of black life that African American “share” some creative ideas and concepts . . . black preachers have a long tradition of listening to one another and “borrowing” phrases, gestures and other congregation-pleasing rhetorical tricks without giving credit. And nobody, including the ripped-off ministers, dares think of it as plagiarism. So, too, with black entertainers. (2003:24)

Is kulturele verskille ten opsigte van outeursreg in vandag se geglobaliseerde samelewing nog 'n legitieme oorweging? Met die talle internasionale konvensies wat deur nagenoeg 160 lande onderteken is⁵, kan dit skaars nog 'n beduidende rol speel. Outeursregte het nie net 'n impak op letterkundige werke nie, maar ook op

⁵

Sien hoofstuk 4.2.

handelsmerke en patente. Dit het dus 'n impak op internasionale handel. Daar is internasionaal 'n probleem met nagemaakte artikels wat vanuit die Ooste versprei word. As 'n kultuurgroep of land egter wil voordeel trek uit internasionale ekonomiese geleenthede, kan belangrike kwessies soos die eienaarskap van intellektuele eiendom nie oor die hoof gesien word of met die argument van 'n teenstrydige kulturele praktyk verdoesel word nie.

Of, soos Ashworth *et al* tereg sê:

The person who perpetrates plagiarism now must be seen as out of step with the/an *epistemē* of the present time – perpetrating a transgression which must be understood in the light of a range of meanings of “personal intellectual products” in contemporary western society . . . the individual ownership of intellectual work; personal authorship, creativity or originality, and the view that knowledge has a history; and past authors must be acknowledged. (2003:260-261)

2.3.6 Die Internet se invloed

Bugeja, professor van die E.W. Scripps Joernalistiekdepartement van die Universiteit van Ohio, skryf in 'n uitgawe van *Editor & Publisher*.

. . . the new breed of plagiarists. They are brazen, having been weaned on chat rooms, guest books, newsgroups, mailing lists, MOOS, MUDs – myriad online ways to procrastinate on deadline. They steal without conscience because computers provide a false sense of security. In sum, the new breed confuses computer literacy with real literacy. (2000:46)

Dat inligting nie meer 'n kommoditeit is wat deur hekwagters bewaak word nie, is beslis nie nuus nie. Met die ooraanbod van inligting wat die Internet bied, is dit asof die hele idee van inligting en kennis respek ingeboet en waarde verloor het. Verder beweer Young (aangehaal in Johnston, 2002:1) dat die Internet in 'n posisie is om sy gebruikers te bemagtig deur “prosumption” – 'n vermenging van produksie en

konsumpsie wat vir die gebruikers 'n gevoel van eienaarskap gee van 'n nuwe, meer aktiewe mediabestel.

Volgens Johnston (2002:2) lê die aantrekkingskrag van die Internet ook daarin dat daar nie meer op tradisionele bronne van inligting staatgemaak hoef te word nie. Die Internet skep die persepsie dat alle inligting *persoonlik* aan die gebruiker gelewer word, sonder finansiële of logistieke struikelblokke.

Scalon en Neumann, aangehaal in Ashworth *et al* (2003:258), wys op die volgende:

What is not yet clear is how these technologies are shaping a new generation of students' conception of what does and does not constitute fair use of the countless texts so readily available at their desktops. How students use the Internet to complete research and to write papers, and how we respond to electronic textual appropriation, are and will be critical matters for university faculty and administrators as information technology continues its dramatic growth within higher education.

Natuurlik is Scalon en Neumann se kommentaar nie net van toepassing op studente en hoër onderwysinrigtings nie. Die Internet het ook 'n verleiding vir joernaliste geword. Waarom sal tyd en moeite daaraan spandeer word om die tradisionele navorsingsroetes te volg as die Internet 'n kennis- en opiniepalet bied? Uit 'n verskeidenheid van bronne kan daar gewoon geknip en geplak word om 'n mosaïek van sinate te skep.

Die skrywer Johann de Lange sê in 'n berrig in *Rapport* (aangehaal in Jongbloed, 2001:17) dat die Internet die hele persepsie van eienaarskap met betrekking tot tekste problematiseer. Volgens hom is die probleem "nog lank nie behoorlik uitgetrap nie en mense behoort hul vervoordelings (sic) 'n bietjie omsigtiger te formuleer. So iets kan net vir oningeligtes 'n wit-swart-aangeleentheid wees."

Ook Etienne van Heerden, skrywer en redakteur van die Internetjoernaal Litnet, beweer:

. . . die internet beur ver voor die mense se inherente begeerte om orde en struktuur op te lê; die modernistiese strewe om te beheer en hiërargie te skep . . . kultuurfilosowe is inderdaad aan 't besin oor die internet se invloed op ons opvattinge van oorspronklikheid en kopiereg. (Aangehaal in Jongbloed, 2001:17)

Alhoewel die Internet ons opvatting van oorspronklikheid en outeursreg problematiseer, bly die feit staan dat geen materiaal in 'n konkrete vorm sonder erkenning gereproduseer mag word nie⁶. Die Internet mag wel materiaal sonder toestemming en gebruikers se medewete aanbied. Enige gebruiker, en veral studente en joernaliste, kan egter hulself beskerm deur bloot erkenning te verleen aan die bron wat hulle geraadpleeg het. Dat die Internet in wese outeursreg skend en derhalwe ook materiaal wat van die Internet gelig is in 'n grys gebied dompel, is nie 'n waterdigte verweer teen enige aanklag van plagiaat nie. Dit is beslis ook nie 'n rede vir studente en joernaliste om die Internet as 'n "paper mill" te beskou nie.

Op 27 November 2005 berrig *Rapport* (Du Plessis, 2005b:2) dat 'n voorval van plagiaat in *Rapport Tydskrif* gerapporteer is. Dit blyk dat hul musiekresensent, Wikus du Toit, 'n resensie van Madonna se *Confessions on a Dancefloor* wat op die musiektydskrif *Rolling Stone* se webblad verskyn het, gelig en as sy eie aangebied het in die uitgawe van 3 November 2005. Wat interessant is van hierdie geval, is dat Du Toit nie die resensie geplagieer het van die ikoniese *Rolling Stone*-tydskrif se *drukuitgawe* nie, maar wel van die Internet- webblad.

Volgens Tim du Plessis, redakteur van *Rapport*, is Du Toit (wat as vryskutmedewerker op die redaksie gedien het) summier afgedank (2005b:2). Sedert die meer onlangse plaaslike Internetplagiatgevalle van Terblanche Jordaan, Darrel Bristow-Bovey, Cynthia Vongai en Willem Pretorius aan die lig gekom het, is dit die eerste keer wat 'n mediabestuurder onmiddellik en sonder dubbelsinnigheid opgetree het. Die joernalis maak homself immers skuldig aan

⁶

Die regsaspekte rondom die Internet en outeursreg word in hoofstuk 4.5 bespreek.

onetiese gedrag wat die betrokke publikasie ook onder verdenking plaas. Du Plessis se vinnige optrede beteken dat hy daarin slaag om *Rapport* buite Du Toit se skaduwee van plagiaat en outeursregskending te hou.

2.3.7 *Studente se navorsingsmetodes*

Harris, aangehaal in Johnston (2002:4), noem vier redes waarom studente plagiaat pleeg. Die eerste rede is dat studente besparingsgeoriënteerd is. Hulle bespaar nie net op uitgawes nie, maar ook op tyd en energie. Tweedens, studente skenk min aandag aan lae prioriteite (of wat hulle as laag beskou) en boonop word hulle gekonfronteer met 'n magdom keuses. Die derde punt wat Harris maak, is dat baie studente voel dat hulle eie werk nie op standaard is nie, en laastens is daar die opwindingsfaktor – die adrenalieninspuiting wat die oortreding van reëls vir sommige studente gee.

As hierdie faktore van Harris in ag geneem word, is dit heeltemal verstaanbaar dat studente nie net in die versoeking kom om te plagieer nie, maar dat hulle vir ten minste drie jaar blootgestel word aan 'n kultuur van plagiaat. En 'n kultuur wat plagiaat stilswyend goedkeur.

Daar is groepsdruk wat veroorsaak dat studente diefstal anders binne 'n akademiese konteks beskou (Ashworth *et al*, 2003:262). Hulle sien dit as 'n uitdaging, onskuldige “studentepret” – of dit nou die vlag van 'n buurkoshuis is, 'n straatnaam wat as 'n kamerversiering moet dien, of 'n passasie van die Internet vir 'n werkstuk wat gegaps word.

Verder het die asseseringsmetodes verander – daar is 'n doelbewuste wegbeweeg van formele eksamens na 'n stelsel van deurlopende evaluering waar die klem op werkstukke is (Ashworth *et al*, 2003:258). En dit is hier waar die Internet handig te pas kom. In plaas daarvan om lang ure in die biblioteek te spandeer om bronne te soek, kan daar met behulp van soekenjins maklik en vinnig materiaal opgespoor word. Die persepsie bestaan immers dat die kanse om uitgevang te word, skraal is.

Hannabuss (2001:313-314) beweer dat die kwessie van studente en plagiaat 'n uiters komplekse saak is:

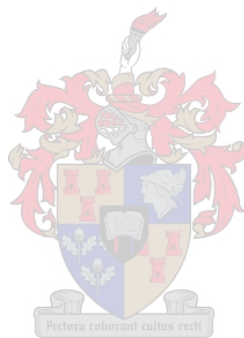
Where students are concerned, it is possible to argue that no economic damage has been done, and copying is, in a way, a form of learning. Things get even more complicated where people collaborate over texts, and ideas and portions of the text are hard to attribute . . . Ownership is hard to attribute, particularly where cyberschool approaches are being developed and where curricular materials, including interactive materials, are becoming widespread . . . Reading lists specify specific books and articles and Websites. We should not therefore be surprised if students produce mosaics or patchworks of the writings of others.

Die groot probleem lê daarin dat toekomstige joernaliste, rubriekskrywers en skrywers meermale aan 'n tersiêre inrigting studeer. As 'n mens inherente persoonlike integriteit en waardes vir eers buite rekening laat, dan is dit duidelik dat studente tydens hul studies blootgestel word aan die stilswyend goedgekeurde kultuur van plagiaat, of selfs net 'n kultuur van idees deel en leen, sonder dat genoegsaam aandag daaraan geskenk word om 'n professionele etos in te prent.

Die Internet kan wel aangewend word om plagiaat te bekamp (Johnston, 2002:6). Talle webtuistes bied plagiaatuitsnuffeldienste aan veral tersiêre inrigtings – Plagiarism.com, Plagiarism.org, Wordchecksyste.ms.com, Integuard.com en Turnitin.com. Dit maak sin dat sulke dienste van waarde kan wees in dissipline-spesifieke rigtings soos die natuurwetenskappe, ingenieurswese, wiskunde, regte, teologie, ensovoorts, maar hoe snuffel jy plagiaat in die lettere en wysbegeerte uit? Die net sal baie wyd gespan moet word. Byvoorbeeld, 'n ondersoek na Friedrich Nietzsche kan vanuit die literêre teorie in enige taal gedoen word, asook die filosofie, geskiedenis, taalwetenskap, teologie, sosiologie en sielkunde. 'n Onderwerp soos die “human genome project”, sal uit die aard van die saak 'n kleiner soektog vereis.

Elke universiteit het 'n etiese kode wat plagiaat uitsonder en strawwe kan selfs lei tot skorsing. Die effektiwiteit van só 'n kode word betwyfel. Die rede is dat

dit slegs enkele gevalle van plagiaat aanspreek, maar nie daarin kan slaag om die kultuur van plagiaat uit te wis nie.

3. Navorsingsmetodologie

'n Nie-empiriese, literatuuroorsig is gedoen, gebaseer op 'n seleksie verteenwoordigende data. Die studie is multi-dissiplinêr en betroubare regs-, letterkundige en mediabronne is geraadpleeg. Die voordeel van só 'n studie is dat 'n literatuuroorsig die basis vorm van enige studie (Mouton, 2001:180). Dit pas in by die doelstellings van hierdie onderwerp, aangesien dit die moontlikhede bied om deeglike kennis oor die tema op te doen, definisies en ander teoretiese werke te inkorporeer en om uit die inligting 'n seleksie te maak vir nuwe definisies en konseptuele riglyne. Aangesien onderhoude gevoer is met joernaliste en mediabestuurders, kan hierdie studie verder geklassifiseer word as 'n empiriese studie binne die groter raamwerk van die nie-empiriese literatuuroorsig.

Volgens Mouton (2001:180), lê die beperkinge van hierdie studie in die feit dat daar slegs 'n oorsig gegee kan word – bestaande inligting kan bloot effektief georganiseer en weergegee word. Dit kan slegs 'n nuwe *teoretiese/hipotetiese* basis vorm – een wat steeds empiries getoets moet word. Verder waarsku Mouton dat die grootste slaggate die seleksie van bronne kan wees, so ook 'n wanbegrip van die materiaal, selektiewe gebruik van bronne en 'n onvoldoende integrasie en interpretasie van die data.

Om bogenoemde probleme te probeer vermy, is die volgende metodologie gevolg tydens die studie:

- ♦ *Die gebruik van literatuur en dokumentasie soos gevind in tydskrifte, koerante, vaklektuur en inligting tans beskikbaar op die Internet.* Die inligting is versamel en vorm die basis van die studie. Die literatuurstudie is aangevul deur onderhoude en inligtingstukke bekom van media-instellings.
- ♦ *Onderhoude.* Onderhoude is gevoer met joernaliste en mediabestuurders om enersyds insae te kry in huidige plagiaatbeleide en andersyds om 'n idee te kry hoe gevalle van plagiaat hanteer word. Die onderhoude was, in die eerste instansie, onderwerpsgerigte onderhoude.
- ♦ *Interne inligtingstukke van media-instellings.* Aangesien daar grotendeels

gefokus is op die huidige praktyke by media-instellings, is dit nodig om insae te kry in die interne beleide van die publikasies. Daar is vasgestel of daar riglyne bestaan, wat hierdie riglyne behels en of dit omvattend genoeg is vir joernaliste.

Die metodologie het swaar gesteun op die insameling van 'n verskeidenheid bronne in 'n veelvoud formate: artikels, studies, wette, opiniestukke, inligtingstukke, ens. Die navorsingsontwerp is só geformuleer dat die studie sistematies aangepak kon word en dat dit, in oorleg met die studieleier, geëvalueer kan word om te verseker dat die studie en materiaal voldoende benader is.

4. 'n Suid-Afrikaanse regsoorsig

4.1 Outeursreg: 'n definisie

Outeursreg kan beskryf word as die eksklusiewe eiendomsreg⁷ (volgens artikel 1(21)(1)(a) van die Wet op Outeursreg van 1978) om 'n eie en oorspronklike werk met intellektuele inhoud te gebruik vir finansiële gewin. Dit is 'n bate – intellektuele eiendom – wat verder verkoop, gelisensieer, weggee of bemaak kan word. Dit mag nie op enige manier gebruik word sonder die toestemming van die outeursreghouer nie. Toestemming vir die gebruik van die werk kan wel verleen word teen 'n fooi of outeursaandeel (Erling, 2005:43 en McCallum, 2005:1).

4.2 Agtergrond

Outeursreg is vir die eerste maal internasionaal erken in 1886 (Wikipedia, 2005a:1). Die geleentheid was die Bern-konvensie vir die Beskerming van Literêre en Artistieke Werk – die inisiatief van die Franse skrywer Victor Hugo. Volgens Britz (2001:1) het die konvensie – wat tot 1971 in Parys verskeie kere hernu is – nie outeursreg *per se* aan skrywers of skeppers verleen nie, maar riglyne en standaarde daargestel waarvolgens lande hulle outeursregwette saamgestel het. Dit sluit ook bepalinge rondom die kuberruimte in.

Vóór die ondertekening van die Bern-konvensie is outeursreg nie internasionaal erken nie. 'n Werk wat byvoorbeeld in Engeland geskep is, sou slegs deur die Britse wette in Brittanje beskerm word – in enige ander land sou die betrokke werk geen beskerming teen reproduksie of ander outeursregskending geniet nie (Wikipedia, 2005a:1). Volgens die konvensie geld die wette van die lidland waar outeursregkwessies ter sprake kom outomaties. In November 2005 was daar reeds 160 lande wat die konvensie onderteken het (Wikipedia, 2005a:1).

Die bepalinge van die konvensie word deur die Wêreld Intellektueel-Eiendomsorganisasie (World Intellectual Property Organisation of WIPO)

⁷ Volgens McCallum (2005:1) volg die Suid-Afrikaanse reg die Britse reg in hierdie verband. In Europa word outeursreg as 'n mensereg beskou.

geadministreer. WIPO is gesetel in Genève, Switserland, en is een van die Verenigde Nasies se spesialisorganisasies. Ongeveer 23 verdrae waarin intellektueel-eiendomskwessies ter sprake kom, word deur WIPO bestuur (WIPO, 2005:1).

Een van die belangrikste aspekte van die Bern-konvensie is die “drie-stap-toets” wat vervat word in artikel 9.1. Die toets word ook uiteengesit in ander outeursregriglyne van onder meer die TRIPS (Trade-Related Aspects of Intellectual Property) ooreenkoms, die Europese Unie se Outeursregmaatreëls en WIPO se Outeursregverdrag (Wikipedia, 2005b:1). Volgens McCallum (2005:2) en Wikipedia (2005b:1) baken dié toets beperkings en uitsonderings ten opsigte van die eksklusiewe aard van outeursreg af tot a) spesiale gevalle wat nie b) inbreuk maak op die normale gebruik van die werk nie en wat c) nie die legitieme belange van die outeursregeienaar bedreig nie. Die stipulasies is kumulatief en moet gelyktydig toegepas word (McCallum, 2005:2).

4.3 Outeursreg in Suid-Afrika

Volgens WIPO (2005:1) en McCallum (2005:5) het Suid-Afrika die volgende intellektueel-eiendomsverdrae onderteken:

1	Bern-konvensie	3 Oktober 1928
2	Parys-konvensie	1 Desember 1947
3	WIPO-konvensie	23 Maart 1975
4	UPOV-konvensie	6 November 1977
5	TRIPS-ooreenkoms	Januarie 1995
6	Boedapest-verdrag	14 Julie 1997
7	PCT (Patent Cooperation Treaty)	16 Maart 1999

WIPO (2005:1) dui aan dat Suid-Afrika sedert 1996 nie minder nie as elf internasionale simposia, werksinkels, forums en kursusse oor intellektueel-eiendomskwessies aangebied het. Dit wissel van die Afrika Streeksimposium oor

die Implikasies van die TRIPS-ooreenkoms (1996, Pretoria) tot die Derde Internasionale Kreatiwiteits- en Uitvindingsforum (2005, Kaapstad).

Alhoewel dit op die oog af lyk asof Suid-Afrika met sy ongeveer sestien intellektueel-eiendoms wette⁸ ag slaan op internasionale standaarde en op hoogte bly met tendense, laat die praktiese toepassing van dié wette veel te wense oor.

Die Internasionale Intellektueel-eiendomsalliansie (International Intellectual Property Alliance, of IIPA) is 'n waghondorganisasie wat outeursreghandhawing in lande monitor wat internasionale verdrae soos die Bern-konvensie onderteken het of wat internasionaal handel dryf (McCallum, 2005:4). Verslae oor lande se prestasie (of gebrek daaraan) word opgestel en beskikbaar gestel aan ander lande wat met dié betrokke land handel dryf. Veral die Verenigde State van Amerika slaan ag op IIPA se verslae.

Jaarliks word een land spesiaal uitgesonder vir sy onvermoë om plaaslike en internasionale outeursregmaatreëls voldoende toe te pas. Van die vorige lande wat al hierdie bedenkbare posisie beklee het, sluit China en Afghanistan in.

In 2005 het Suid-Afrika die “special mention” gekry (IIPA, 2005:1). Die IIPA maak, eerstens, beswaar teen die onwettige kopiëring van boeke wat die onderwys-, sowel as sakeboekmark nadelig beïnvloed. Tweedens, teken die IIPA kopsie aan teen die aantal voorvalle van sagtewareroof wat in Suid-Afrika voorkom, en die

⁸ Die sestiende wet (Juta, 2005) verwys na:

1. Die Wet op Produkname van 1941
2. Die Wet op die Ongemagtigde Gebruik van Embleme van 1961
3. Die Wet op Handelsmerke van 1963
4. Die Hersiening (nr. R.1615 van Skedule 1) van die Wet op Handelsmerke van 1963
5. Die Wet op Atoomenergie van 1967
6. Die Wet op Sakename van 1967
7. Proklamasie deur die waarnemende Staatspresident van die Republiek van Suid-Afrika (nr. R.360) van 1967
8. Die Wet op die Beskerming van Uitvoerende Kunstenaars van 1967
9. Die Wet op Ontwerpsregulering van 1968
10. Die Wet op Patente van 1978
11. Die Wet op die Regulering van Patente van 1978
12. Die Hersiening (nrs. R.110 en R.1613) van die Wet op Patente van 1978 in 1984
13. Die Wet op Outeursreg van 1978
14. Die Wet op Handelsmerke van 1993
15. Die Wet op Ontwerp van 1993
16. Die Hersiening van die Wet op Intellektuele Eiendom van 1997.

gebrekkige wette wat daar tans in plek is om outeursreg ten volle en effektief te beskerm. Die IIPA sê onder meer:

. . . IIPA requests that copyright infringement cases be given proper attention in the court system. Finally, IIPA understands that the Government of South Africa is considering legislative provisions liberalizing aspects of fair use. Existing copyright law already makes it difficult, time-consuming, and expensive for rightholders to enforce their intellectual property rights.

Dus, ten spyte van Suid-Afrika se sestiende intellektueel-eiendomswet, en die talle internasionale verdrae wat geteken is en byeenkomste wat gehou is, word ons land steeds uitgesonder as een wie se praktiese toepassing van outeursregbeskerming in só 'n mate te kort skiet, dat dit deur 'n internasionale waghondorganisasie geswartlys word.

4.4 Die Wet op Outeursreg, nommer 98 van 1978

Hoe sien die Suid-Afrikaanse Outeursregwet (Juta, 2005) daar uit? Die Wet op Outeursreg nommer 98 van 1978 (gewysig in 1980, 1983, 1984, 1986, 1988, 1989, 1992, 1997 en 2002) fokus baie spesifiek op die outeursreg van spesifieke kreatiewe werke. Aspekte van outeursreg soos patente, handelsmerke en industriële ontwerp, word deur ander wetgewing gedek.⁹

Vir die doeleindes van hierdie studie sal daar slegs gekyk word na die omskrywing van outeursreg vir literêre werke en nie na ander vorme van intellektueel-eiendomsprodukte wat kwalifiseer vir beskerming onder die wet nie.

4.4.1 Definisies

Om duidelikheid te kry oor wat in die wet bedoel word met “outeur”, “outeursreg”, “letterkundige werk”, “kopie”, “reproduksie”, “gepubliseerde uitgawe” en “skending”, kan na die woordskrywings, soos vervat in die wet, gekyk word.

⁹ Sien voetnota nommer 8.

In 1 (1), staan:

In hierdie Wet, tensy uit die samehang anders blyk, beteken-

"outeur", met betrekking tot-

(a) 'n letterkundige, musiek- of artistieke werk, die persoon wat die werk eerste vervaardig of skep;

...

(g) 'n gepubliseerde uitgawe, die uitgewer van die uitgawe;

...

(h) 'n letterkundige, dramatiese, musiek- of artistieke werk of rekenaarprogram wat deur 'n rekenaar gegenereer is, die persoon deur wie die reëlins getref is wat noodsaaklik is vir die skepping van die werk;

...

"outeursreg" outeursreg ingevolge hierdie Wet;

"letterkundige werk", ongeag letterkundige gehalte, en op watter wyse of in watter vorm ook al uitgedruk, ook-

(a) romans, verhale en digwerke;

(b) dramatiese werke, verhoogaanwysigings, rolprentdraaiboeke en uitsaaitekste;

(c) handboeke, verhandelings, historiese werke, biografieë, essays en artikels;

(d) ensiklopedieë en woordeboeke;

(e) briewe, verslae en memoranda;

(f) lesings, toesprake en preke; en

(g) tabelle en samestellings, met inbegrip van tabelle en samestellings van data wat in 'n rekenaar of 'n medium wat tesame met 'n rekenaar gebruik word, geberg of vasgelê word,

...

"kopie" 'n reproduksie van 'n werk, en, in die geval van 'n letterkundige . . . werk, . . . ook 'n aanwending daarvan . . .

. . .

"reproduksie", met betrekking tot-

(a) 'n letterkundige of musiekwerk of 'n uitsending, ook 'n reproduksie in die vorm van 'n opname of 'n rolprent;

. . .

(c) enige werk, sluit 'n reproduksie in wat van 'n reproduksie van daardie werk gemaak is;

. . .

"gepubliseerde uitgawe" die eerste druk deur watter proses ook al van 'n besondere tipografiese ordening van 'n letterkundige werk of musiekwerk;

. . .

"skendende kopie", met betrekking tot-

(a) 'n letterkundige, musiek- of artistieke werk of 'n gepubliseerde uitgawe, 'n kopie daarvan;

. . .

mits dit in enige van gemelde gevalle 'n artikel is waarvan die vervaardiging 'n skending van die outeursreg in die werk . . . 'n skending van bedoelde outeursreg sou gewees het indien die artikel in die Republiek vervaardig was;

. . .

Alhoewel die wet nie 'n definisie vir plagiaat neerlê nie, word dit onomwonde gestel dat die persoon wat eerste 'n oorspronklike geskrewe werk van 'n letterkundige aard geskryf of produseer het, as die eienaar van daardie werk en derhalwe ook as

outeursregeienaar erken word. Die werke wat ter sprake is, sluit enige roman, verhaal, gedig of artikel in. Uit die aard van die saak kan joernalistieke werke ook hierby gereken word. Indien 'n kopie of reproduksie van hierdie werke vervaardig word wat inbreuk maak op die eienaar se outeursreg, kom dit neer op 'n skending van daardie betrokke outeursreg.

4.4.2 Kwalifiserende werke

Artikel 1 (2)(1-3) wys daarop dat werke wat oorspronklik is, in 'n stoflike vorm is en wat nie inbreuk maak op bestaande outeursreg nie, kwalifiseer vir outeursreg. Dit sluit in:

- letterkundige, musikale en artistieke werke
- rolprente
- klankopnames
- uitsendings
- programdraende seine
- gepubliseerde uitgawes en
- rekenaarprogramme.

4.4.3 Aard van die Outeursreg

In artikel 1 (6) is dit duidelik dat outeursreg van letterkundige werke aan die eienaar/outeur die eksklusiewe reg verleen om:

- die werk te produseer op enige manier of in enige formaat
- te publiseer indien dit ongepubliseer was
- in die openbaar op te voer
- uit te saai
- “die werk in 'n verspreidingsdiens te laat oorsend, tensy so 'n diens 'n wettige uitsending, met inbegrip van die werk, oorsend en deur die oorspronklike uitsender bedryf word”

- die werk aan te pas en
- enige aksies soos hierbo genoem toe te pas in die proses daarvan om die werk aan te pas.

Outeursreg duur nie lewenslank nie. Artikel 1 (3)(2) wys daarop dat werke wat beskerming onder die wet geniet, dit slegs vir 'n bepaalde tydperk kan doen:

(2) Die termyn van outeursreg deur hierdie artikel verleen, is, in die geval van-

(a) letterkundige . . . werke . . . die lewensduur van die outeur en vyftig jaar vanaf die einde van die jaar waarin die outeur sterf: Met dien verstande dat indien daar voor die dood van die outeur ten opsigte van sodanige werke of 'n aanwending daarvan geen van die volgende handeling verrig is nie, naamlik-

- (i) die publikasie daarvan;
- (ii) die openbare op- of uitvoering daarvan;
- (iii) die aanbied vir verkoop aan die publiek van opnames daarvan;
- (iv) die uitsaai daarvan,

die termyn van die outeursreg voortduur vir 'n tydperk van vyftig jaar vanaf die einde van die jaar waarin die eerste van genoemde handeling verrig word . . .

4.4.4 Uitsonderings

In artikel 1 (12)(1)(a-c) word uitsonderings op die beskerming van outeursreg van letterkundige werke uitgewys. Die reg sal nie geskend word nie deur enige billike gebruik as dit aangewend word vir:

- navorsingsdoeleindes, private studie of private en persoonlike gebruik
- kritiese analise en resensering van die betrokke werk of enige ander werk
- die berigging van aktuele sake in 'n koerant, tydskrif of soortgelyke

publikasie

- 'n uitsending of in 'n film.

Met die uitsondering van die eerste punt geld hierdie voorwaardes slegs indien *die nodige erkenning aan 'n bron verleen is*, sowel as die naam van die outeur soos dit op die werk verskyn (my kursivering).

Artikel 1 (12)(3) is van besondere belang vir hierdie studie, aangesien dit die voorwaardes aandui vir die gebruik van gepubliseerde werke. Die artikel lui:

Die outeursreg in 'n letterkundige of musiekwerk wat wettig tot beskikking van die publiek is, word nie geskend deur 'n aanhaling daaruit nie, met inbegrip van 'n aanhaling uit artikels in koerante of tydskrifte wat in die vorm van opsommings van so 'n werk is: Met dien verstande dat die aanhaling met *billike gebruik bestaanbaar moet wees, dat die omvang daarvan nie die omvang moet oorskry wat deur die doel geregverdig is nie en dat die bron vermeld moet word, asook die naam van die outeur indien dit op die werk voorkom* (my kursivering).

Materiaal wat vir onderwysdoeleindes gebruik word, is gevrywaar van outeursregskending onder artikel 1 (12)(4):

Die outeursreg in 'n letterkundige of musiekwerk word nie geskend deur die gebruik van daardie werk, in die mate deur die doel geregverdig, by wyse van toeligting in 'n publikasie, uitsending of klank- of visuele opname vir onderwys nie: Met dien verstande dat sodanige gebruik met *billike gebruik bestaanbaar moet wees en dat die bron vermeld moet word, asook die naam van die outeur indien dit op die werk voorkom* (my kursivering).

Die outeursreg van toesprake wat in die openbaar gelewer word, word nie geskend as dit in die media gebruik word nie, maar slegs die skepper of outeur kan dit in 'n versameling bundel [artikel 1 (12)(6)(a-b)]:

(a) Die outeursreg in 'n lesing, adres of ander werk van 'n soortgelyke aard wat in die openbaar gelewer word, word nie geskend deur dit in die pers te reproduseer of deur dit uit te saai nie, indien sodanige reproduksie of uitsending vir 'n inligtingsdoel is.

(b) Die outeur van 'n lesing, adres of ander werk in paragraaf (a) bedoel, het die uitsluitlike reg om 'n versameling daarvan te maak.

Ook artikel 1 (12)(7) hou belangrike implikasies in. Daar bestaan geen outeursreg op artikels (beide druk- en uitsaaimedia) wat enige spesifieke aktuele kwessies dek nie:

Die outeursreg in 'n artikel oor 'n heersende ekonomiese, politieke of godsdienstige onderwerp in 'n koerant of tydskrif of uitsending gepubliseer, word nie geskend deur dit in die pers te reproduseer of dit uit te saai nie, *indien sodanige reproduksie of uitsending nie uitdruklik voorbehou is nie en die bron duidelik vermeld word* (my kursivering).

4.4.5 Morele regte

Artikel 1 (20)(1-2) spreek die uiters belangrike kwessie van morele regte aan. Ten spyte van enige outeursregoordrag wat mag geskied, behou die outeur van die werk steeds die morele reg om erken te word as die skepper van die werk. Die artikel sê:

(1) Ondanks die oordrag van die outeursreg in 'n letterkundige ... werk ... het die outeur die reg, behoudens die bepalings van hierdie Wet, om aanspraak op outeurskap in die werk te maak en om teen enige verdraaiing of skending van, of ander verandering aan, die werk beswaar te maak waar sodanige optrede vir die eer of goeie naam van die outeur nadelig is of sal wees ...

(2) 'n Skending van die bepalings van hierdie artikel word beskou as 'n skending van outeursreg ingevolge Hoofstuk 2, en by die toepassing van die

bepalings van genoemde Hoofstuk word die outeur geag die eienaar van die betrokke outeursreg te wees.

Volgens Owen (1992:759), onderskei die wet tussen bronregte (die reg om eienaarskap van die werk te eis) en integriteitsregte (die reg om beswaar aan te teken teen enige verwringing van die oorspronklike werk).

4.4.6 Eienaarskap

Alhoewel die eienaarskap van outeursreg reeds met die woordskrywings duidelik gemaak is, fokus artikel 1 (21) op die onduidelike areas van eienaarskap:

(1) (a) Behoudens die bepalings van hierdie artikel berus die eiendomsreg op enige outeursreg wat by artikel 3 of 4 aan enige werk verleen word, by die outeur of, in die geval van 'n werk van mede-outeurskap, by die mede-outeurs van die werk.

(b) Indien 'n letterkundige . . . werk deur 'n outeur vervaardig word in die loop van sy diens by die eienaar van 'n koerant, tydskrif of dergelike blad ingevolge 'n diens- of leerlingkontrak, en aldus vervaardig word vir publikasie in 'n koerant, tydskrif of dergelike blad, is daardie eienaar die eienaar van die outeursreg in die werk vir sover die outeursreg betrekking het op publikasie van die werk in 'n koerant, tydskrif of dergelike blad of op reproduksie van die werk ten einde dit aldus te publiseer, maar in alle ander opsigte is die outeur die eienaar van enige outeursreg wat ingevolge artikel 3 of 4 in dié werk bestaan.

Die artikel maak dit dus weer duidelik dat die outeur van 'n werk outomaties die eienaar van die kopiereg is. Die uitsondering is egter gevalle waar 'n outeur, wat kontraktueel in diens staan van 'n publikasie, 'n werk lewer vir publikasie en reproduksie in en van die betrokke koerant, tydskrif of enige ander blad. In daardie geval sal die eienaar van die publikasie en werkgewer van die outeur die outeursreghouer wees.

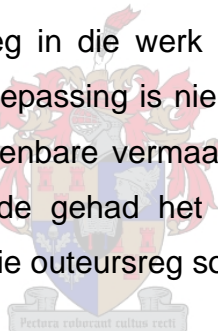
4.4.7 Outeursregskenning

Artikel 2 (23) dek enige aksie wat sou kwalifiseer as 'n handeling wat die outeursreg van die outeursregeienaar skend. Die artikel bepaal:

(1) Outeursreg word geskend deur iemand wat nie die eienaar van die outeursreg is nie en wat, sonder die vergunning van sodanige eienaar, 'n handeling in die Republiek verrig of laat verrig ten opsigte waarvan die eienaar die uitsluitlike reg het om dit te verrig of te magtig.

. . .

(3) Die outeursreg in 'n letterkundige . . . werk word geskend deur iemand wat toelaat dat 'n plek van openbare vermaak gebruik word vir 'n op- of uitvoering in die openbaar van die werk, waar die op- of uitvoering 'n skending van die outeursreg in die werk uitmaak: Met dien verstande dat hierdie subartikel nie van toepassing is nie in 'n geval waar die persoon wat toelaat dat die plek van openbare vermaak aldus gebruik word, nie bewus was, en nie redelike gronde gehad het om te vermoed, dat die op- of uitvoering 'n skending van die outeursreg sou wees nie.

4.4.8 Aksies

Indien die outeur en eienaar van die outeursreg van 'n letterkundige werk kan bewys dat sy/haar regte geskend is volgens die bepalinge van die wet, is daar sekere aksies wat die eienaar kan instel.

Artikel 2 (24) maak voorsiening vir die volgende aksies:

- skadevergoeding
- 'n interdik
- die kopieë wat die outeursreg skend, kan aan die outeursregeienaar of eiser gelewer word en
- tantième (in plaas van skadevergoeding).

'n Eiser kan nie 'n geding aanhangig maak as die verweerder kan bewys dat hulle nie bewus daarvan was dat hulle inbreuk gemaak het op outeursreg nie. Indien daar wel bewys kan word dat regte geskend is, sal daar 'n paar faktore in ag geneem word, naamlik:

- die manier waarop die werk geskend is en
- voordeel wat die verweerder uit die skending van die werk geniet het.

4.4.9 *Strawwe*

In artikel 2 (27), maak die wet dit eerstens duidelik watter handeling vir strawwe sou kwalifiseer:

(1) Iemand wat terwyl outeursreg in 'n werk bestaan, sonder die magtiging van die eienaar van die outeursreg artikels wat na sy wete skendende kopieë van die werk is-

- (a) vir verkoop of verhuur vervaardig;
- (b) verkoop of verhuur of vir handelsdoeleindes te koop of te huur aanbied of uitstal;
- (c) vir handelsdoeleindes in die openbaar ten toon stel;
- (d) behalwe vir sy private of huishoudelike gebruik in die Republiek invoer;
- (e) vir handelsdoeleindes versprei; of
- (f) vir enige ander doel in so 'n mate versprei dat die eienaar van die outeursreg daardeur benadeel word, is aan 'n misdryf skuldig.

. . .

(3) Iemand wat 'n letterkundige of musiekwerk in die openbaar laat op- of uitvoer met die wete dat daar outeursreg in die werk bestaan en dat die op- of uitvoering 'n skending van die outeursreg uitmaak, is aan 'n misdryf skuldig.

Die wet maak nie voorsiening vir letterkundige (of musikale) werke wat *gepubliseer* is nie. Die woordskrywings maak dit duidelik dat “op- of uitvoer” nie geïnterpreteer kan word as die beskikbaar stel van gepubliseerde werke in die openbaar aan ’n gehoor (lesers) nie. Die definisie van “opvoering” of “uitvoering” verwys spesifiek na “enige vorm van visuele of akoestiese voordrag van 'n werk . . . deur middel van 'n luidspreker, 'n radio- , televisie- of verspreidingsontvangtoestel of deur middel van die vertoning van 'n rolprent of deur die gebruik van 'n opname of deur enige ander middele ... ” [artikel 1 (1)].

Die strawwe wat tot die hof se beskikking is, is die volgende:

(6) . . .

- (a) in die geval van 'n eerste skuldigbevinding, met 'n boete van hoogstens vyfduisend rand of met gevangenisstraf vir 'n tydperk van hoogstens drie jaar of met sowel daardie boete as daardie gevangenisstraf, vir elke artikel waarop die misdryf betrekking het;
- (b) in enige ander geval, met 'n boete van hoogstens tienduisend rand of met gevangenisstraf vir 'n tydperk van hoogstens vyf jaar of met sowel daardie boete as daardie gevangenisstraf, vir elke artikel waarop die misdryf betrekking het.

Die strawwe wat die wet uiteensit is nie baie effektief nie. In terme van letterkundige werke, klink die strawwe vergesog. As dit weer toegepas moet word op produkte en werke met ’n hoër finansiële waarde, soos films of rekenaarprogramme, is die strawwe belaglik laks.

4.5 Die Internet

Soos reeds genoem, speel die Internet ’n groot rol in die klaarblyklik groeiende plagiaatkultuur in die Suid-Afrikaanse media. Die aard van die Internet voed die persepsie dat inligting nie meer ’n kommoditeit is nie – dis gratis en vrylik

beskikbaar en as dit op die Internet verskyn, is dit daar vir almal se gebruik en hergebruik.

Volgens De Villiers (2003:37) lê die probleem daarin dat die Internet 'n *internasionale* fenomeen is, maar intellektueel-eiendoms wette is in wese *nasionaal* van aard (ten spyte van die talle internasionale konvensies).

Die outeurs- en morele regte van 'n skrywer word nie op die Internet oorboord gegooi nie, maar die stoflike vorm wat die werke in die proses aanneem, is van só 'n aard dat die skrywer of outeursregeienaar implisiet 'n nie-eksklusiewe lisensie aan gebruikers verleen as hulle hul werke op die Internet beskikbaar stel. Elke keer wanneer 'n rekenaar 'n webblad besoek of as 'n gebruiker toegang tot inligting op 'n blad wil bekom, moet die inhoud van die blad op die rekenaar se RAM ("random access memory") gelaai word (De Villiers, 2003:38). Slegs wanneer ongemagtige toegang tot 'n webblad verkry word – byvoorbeeld deur kuberkrakers of as die blad spesifiek vir intekenare is – kan daar geargumenteer word dat outeursreg geskend word, aldus De Villiers (2003:38).

Alhoewel verskillende aspekte van die Wet op Outeursreg van 1978 van toepassing gemaak kan word op die Internet, word dit nog nie as 'n afsonderlike "werk" in die wet geklassifiseer en uiteengesit nie (De Villiers, 2003:40). Die Internet kan aan die basiese beginsels van outeursreg voldoen: oorspronlike werke wat in 'n stoflike vorm gepubliseer word, sonder om inbreuk te maak op bestaande outeursregte. Die inhoud op die Internet is uiteenlopend. Dit bestaan uit letterkundige, musikale en artistieke werke, films, klankopnames en is, volgens De Villiers (2003:40), ook 'n rekenaarprogram.

Dit is juis hierdie multi-media persoonlikheid van die Internet wat hom aanloklik maak vir diegene met 'n postmodernistiese benadering jeens outeursreg. En hoe kan outeursreg internasionaal gemonitor word op 'n medium so vloeibaar soos die Internet? Die gemak waarmee inligting op die Internet bekom word, skep 'n verbruikerskokon wat die gebruiker laat vergeet dat die werke outeursregbeskerming geniet.

De Villiers (2003:42) sê tereg dat outeursreg – veral met die oog op die eskalerende afhanklikheid van die Internet – internasionale beskerming moet

geniet. Die enigste probleem bly egter steeds die nasionale aard van praktiese Internetgebruik en outeursreg.

4.6 Plagiat versus kopieregskending

Die voorgaande ondersoek na die bepalings van die Wet op Outeursreg het weer eens die grootste dilemmas rakende plagiat en ander soortgelyke kopieregkwessies uitgelig: die gebrek aan 'n werkbare definisie van plagiat, enige vermelding van plagiat in die wet (ten spyte van nege wysigings sedert 1978) en geen definitiewe aanduiding of enige gepubliseerde letterkundige werke vir strawwe kwalifiseer nie (volgens artikel 2 (27)).

Dit kom daarop neer dat, alhoewel kopieregskending 'n misdaad is volgens die wet, plagiat nie 'n kriminele misdryf is nie – enige aksie teen 'n plagiaris sal 'n siviele geding moet wees. Die wet is wel nuttig in die opsig dat eienaarskap, die tipe werke wat kwalifiseer, die aard van outeursreg, uitsonderings en morele regte duidelik uiteengesit word.

As mediabestuurders 'n werkbare omskrywing van plagiat wil vaspen, asook 'n plan van aksie wil opstel om die probleem aan te spreek, sal sterk gesteun moet word op artikel 1 (12)(3), aangesien dit (soos reeds genoem) die voorwaardes aandui vir die gebruik van gepubliseerde werke. Die artikel lui:

Die outeursreg in 'n letterkundige of musiekwerk wat wettig tot beskikking van die publiek is, word nie geskend deur 'n aanhaling daaruit nie, met inbegrip van 'n aanhaling uit artikels in koerante of tydskrifte wat in die vorm van opsommings van so 'n werk is: Met dien verstande dat die aanhaling met *billike gebruik bestaanbaar moet wees, dat die omvang daarvan nie die omvang moet oorskry wat deur die doel geregverdig is nie en dat die bron vermeld moet word, asook die naam van die outeur indien dit op die werk voorkom* (my kursivering).

Uit dié artikel van die wet kan bestuurders dus – wat die regsaspekte rondom

plagiaat betref – die volgende eenvoudige maatstaf gebruik as basis vir die beoordeling van enige voorval van plagiaat:

- val die hoeveelheid aangehaalde werk binne billike gebruik?
- word die bron vermeld?
- is erkenning aan die skrywer gegee?
- word die skrywer se morele regte gerespekteer?

4.7 Billike gebruik

Die skuiwergat in die wet lê in die bepaling “billike gebruik” (ook bekend as “fair dealing”). Dit is ’n term wat problematies is, aangesien dit moeilik gekwantifiseer kan word.

Hoeveel is billik?

Aangesien elke werk in lengte en aard verskil, is dit ’n bepaling wat nie konsekwent toegepas kan word nie.

McCallum (2005:1) dui aan dat die pogings tot kwantifisering van billike gebruik internasionaal uiteenlopend is. In Noorweë is die bepaling dat 15% of 30 bladsye (afhangende van wat die minste is), gebruik mag word. In Brittanje is dit slegs een hoofstuk of 5% (weer eens afhangende van wat die minste is). Alhoewel Suid-Afrika en Australië die 10%- of een hoofstuk-maatstaf probeer handhaaf – volgens McCallum (2005:1) is dit slegs ’n gebruik en word in geen wet só bepaal nie – wil dit voorkom asof die V.S.A. se bepalings in hierdie opsig van toepassing is. Die V.S.A. probeer nie billike gebruik kwantifiseer nie. Die volgende aspekte word eerder in ag geneem (McCallum, 2005:1):

- die doel en aard van die beoogde gebruik
- die tipe werk ter sprake
- die omvang van die uittreksel in verhouding met die hele werk
- die effek van die gebruik op die potensiele mark van die werk.

Toni Erling, prokureur by die Suid-Afrikaanse mediaregspesialis-firma Rosin Wright Rosengarten, bevestig dat daar in ons Suid-Afrikaanse howe na maatstawwe gekyk word wat ooreenstem met dié van die V.S.A. In 'n artikel in *The Media* (2005:43), sê Erling:

What exactly amounts to fair dealing depends on the circumstances of each case, but our courts have held that to establish if fair dealing is present, one asks whether economic interests of the author are adversely affected by the conduct of the person copying and using the work. If such conduct and use will mean that the author ought to have obtained remuneration for the copy, then such use does not amount to fair dealing.

Die Wet op Outeursreg van 1978 sowel as die praktiese toepassing van outeursreg (veral as dit kom by outeursregvergunnings) is baie akkommoderend teenoor die media.

Die vraag is: hoe hanteer en respekteer die Suid-Afrikaanse media en joernaliste hierdie spesiale vergunnings?

5. Gevallestudies

Na aanleiding van die ondersoek na die professionele, intellektuele, sosiale, morele en regsaspekte rondom die skending van outeursreg en plagiaat kan die volgende maatstawwe toegepas word in die evaluering van gevalle van plagiaat:

- die doel en aard van die beoogde gebruik
- die tipe werk ter sprake
- die omvang van die uittreksel in verhouding met die hele werk
- die effek van die gebruik op die potensiele mark van die werk
- val die hoeveelheid aangehaalde werk binne billike gebruik?
- word die bron vermeld?
- is erkenning aan die skrywer gegee?
- word die skrywer se morele regte gerespekteer?

Die joernalis en mediabestuurder moet homself/haarself dus die volgende vrae afvra: Het die skrywer hierdie basiese beginsels toegepas?

Vorm die beginsels deel van die betrokke publikasie se etiese reëls?

Is daar konsensus in die plaaslike joernalistieke gemeenskap dat dit 'n maatstaf is wat gerespekteer en gehandhaaf behoort te word?

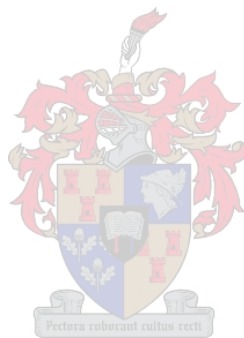
Soos reeds genoem¹⁰ is die Suid-Afrikaanse media in 2003 geruk deur die plagiaatgevalle van die rubriekskrywer Darrel Bristow-Bovey en die redakteur van die glanstydskrif *Elle*, Cynthia Vongai.

In 2004 het *Die Burger* bekendgemaak dat een van sy senior assistentredakteurs, Willem Pretorius, hom aan plagiaat skuldig gemaak het.

Met die plagiaatgevalle van die rubriekskrywer Terblanche Jordaan in 2001 en van Cornelia le Roux, redakteur van die jeugbylaag *JIP*, in 2005, het daar dus nie minder nie as drie ernstige gevalle van plagiaat die afgelope paar jaar by *Die Burger* voorgekom.

¹⁰ Verwys na hoofstuk 2.

Die gevalle van Bristow-Bovey, Vongai en Pretorius sal vervolgens bespreek word.

5.1 Darrel Bristow-Bovey

5.1.1 Agtergrond

Darrel Bristow-Bovey het grootgeword in die arm, wit middelklasbuurt The Bluff in Durban. Volgens hom was hy deel van die “lost generation of white South African youth” (Rossouw, 2003:1). Hy het aanvanklik regte aan die Universiteit van Kaapstad studeer, maar sy fokus het verskuif na Engels waarin hy 'n Meestersgraad verwerf het.

Hy het 'n tyd lank as fiksieredakteur by Tafelberg Uitgewers gewerk en toe begin vryskut werk, nadat *The Sunday Independent* hom 'n rubriek aangebied het op grond van 'n resensie oor André P. Brink se *Die Jogger*. Kort daarna het hy ook gereelde rubrieke (wat met twee Mondi-pryse bekroon is) in die *Cape Times*, *Business Day* en *Marketing Mix*, *Style* en *SL* gehad.

Robert Kirby, rubriekskrywer van die *Mail & Guardian* en volgens aanhangers van Bristow-Bovey (Toffoli, 2003:1) een van die mense (saam met David Bullard) wat Bristow-Bovey se ondergang bewerkstellig het, het gesê:

(Bristow-Bovey) is an absolute genius of the pen and a lot of people want a piece of that. For many years, he has churned out some of the finest and most original columns to be published in South, every one a masterpiece and every one unique (2003:1).

5.1.2 Bewerings

Op 11 Julie 2003 het die *Saturday Star* 'n artikel deur die intern en Rhodes-joernalistiekstudent, Rob Boffard, gepubliseer waarin hy Bristow-Bovey van plagiaat beskuldig (Boffard, 2003:2).

Volgens Boffard toon 'n gedeelte in Bristow-Bovey se boek *The Naked Bachelor* (Zebra Press, 2002) identiese ooreenkomste met die Amerikaanse skrywer Bill Bryson se *Notes from a Big Country* (Random House, 1998).

Later het dit ook aan die lig gekom dat P.J. O'Rourke se *The Bachelor Home*

Companion (Grove/Atlantic, 1987) vrylik en sonder erkenning gebruik is in Bristow-Bovey se boek.

Die aantygings volg kort op die hakke van vroeëre bewerings in 2003 dat Bristow-Bovey een van sy *Cape Times*-rubrieke gebruik het vir sy rubriek in *Style*.

Op 18 September 2003 het die *Cape Times* aangekondig dat hy Bristow-Bovey se rubriek gestaak het. Dié koerant, wat geweier het om Bristow-Bovey af te dank ten spyte van vroeëre plagiaataantygings, is deur een van sy lesers daarop attent gemaak dat gedeeltes van Jeremy Paxman se *The English* sonder enige erkenning in Bristow-Bovey se rubrieke gebruik is (Price, 2003a:3).

5.1.3 Reaksie

Bykans vier maande nadat die eerste plagiaatbewerings aan die lig gekom het, het Bristow-Bovey 'n verduideliking op 10 September 2003 in sy rubriek in *Business Day* gegee. Hy het gesê dat hy “roekeloos en dwaas” was en is “innig spyt daaroor” (Price, 2003a:1). Hy het egter volgehou dat hy nie plagiaat gepleeg het nie. Wasserman van die departement joernalistiek aan die Universiteit van Stellenbosch sê hy is skepties oor die lang tydsverloop tussen die aanvanklike aanklagte en Bristow-Bovey se “verskoning” (Price, 2003:2). Ook die *Cape Times* het gevoel dat Bristow-Bovey die apologie spottenderwys gedoen het (Price, 2003a:1).

Die interessantste aspek van die Bristow-Bovey-geval is egter die reaksie vanuit mediakringe. Bristow-Bovey het nie net een maal nie, maar vier keer homself skuldig gemaak aan plagiaat en tog was die die pro-Bristow-Bovey-stemme die hardste.

Soos uitgewys in hoofstuk 2.2.4 was Bristow-Bovey se aanvanklik reaksie teenoor Boffard dreigend en arrogant (2003:1).

In sy rubriek *Hot Medium* (aangehaal in 2003 op www.news4.com, “Bristow-Bovey ‘pleads guilty’”) beweer hy dat al die materiaal wat hy sonder toestemming gebruik het, nie eens een bladsy sal vul nie. In 'n onderhoud met Michelle Constant op SAfm (weergegee in 2003 op Marketingweb, “Bristow-Bovey speaks out”) sê Bristow-Bovey:

It's a storm that just refuses to go away ... So, you know, when this allegation comes ... Well you'll see over the weekend. The newspapers ... will go crazy over this. It will be as if I have confessed to shooting, that "I am the guy on the grassy knoll with the gun and JFK drove past" ... That's how big they play it.

In 'n onderhoud met Henk Rossouw op Journalism.co.za (2003:1) sê Bristow-Bovey dat dit nou nie is asof hy enige Tsjetsjense burgerlikes vermoor het nie en dat hy nog nooit 'n wetenskaplike se agting vir feite gehad het nie.

Die uitgewer van *The Naked Bachelor*, Zebra Press ('n druknaam van Struik Uitgewers), het by monde van hul publikasiebestuurder, Marlene Fryer, in 'n e-pos aan Bullard wat wyd gepubliseer is (Bloom, 2003:1; Hartleb, 2003:1), die volgende gesê:

1. . . . we have been advised (by our lawyers) and are satisfied that there has been no instance of copyright infringement or other unlawful conduct on the part of Darrel Bristow-Bovey.
2. We . . . believe that he drew on similar influences and life experiences to those of other authors in writing about a common topic. Darrel is familiar with the works referred to in the press, and is an admirer of their authors, but we are comfortable that his work is the product of independent thought processes and his own efforts.
3. . . . there appears to be a concerted effort on the part of a group of journalists to discredit Darrel . . . if damage is inflicted, Zebra Press will not hesitate to protect its authors.

Chris Whitfield, op daardie stadium die redakteur van die *Cape Times*, het by Fryer aangesluit (Toffoli, 2003:1):

Obviously the allegations are serious and aren't what you want associated with your newspaper. But we are not taking any hasty decisions.

Although the issue is serious, I'm also of the view that the most strident criticism is coming from his rivals, the other columnists.

Steve Connelly, besturende direkteur van Struik Uitgewers, het in 'n onderhoud met Jeremy Maggs op SAfm (14 September) geweier om te erken dat Bristow-Bovey plagiaat gepleeg het. Ook hy het gevoel dat die aantygings slegs gemaak word deur Bristow-Bovey se jaloerse kompetisie. Op 'n vraag van Maggs of hy dink hulle (Struik en Bristow-Bovey) het iets uit die saak geleer, is Connelly se antwoord:

I think that if this had happened to an author who was a much quieter, docile, passive type of person we probably wouldn't have seen the fuss that we made . . . I think the only lesson that's been learnt, really, is that there are some very bitter people out there who are quite happy to twist things around and attack if they feel the target is worth going for.

Bristow-Bovey was nie net 'n Mondi-pryswenner nie, maar het ten tye van die plagiaataanklagte ook diens as beoordelaar gedoen. Don Robertson, op daardie stadium die voorsitter van Mondi-tydskriftoekennings, was onwillig om Bristow-Bovey se dienste as beoordelaar te beëindig omdat hy “'n baie talentvolle joernalis is” en “almal 'n fout kan maak” (aangehaal in Price, 2003:2).

Kirby haal in sy rubriek *Loose Cannon* in die *Mail & Guardian* (2003:1) die volgende kommentaar aan (oorspronklike bron onbekend):

Journalists demand certain standards of politicians and other public figures and frequently call for the heads of those found wanting. The least the reading public could have expected from Bristow-Bovey was a humble *mea culpa*. And from those who publish him some sort of sanction.

5.1.4 Gevolge

Waarom het dit so lank geneem vir mediabestuurders om in te gryp en Bristow-Bovey af te dank ná nie minder nie as vier gevalle van plagiaat en

outeursregskending? Die saak het die Suid-Afrikaanse media veel skade berokken en meer nog omdat die publikasies vir wie hy geskryf het (en te nagekom het), so traag was om die feite in die gesig te staar.

Bristow-Bovey het self in 'n onderhoud erken dat hy voorheen skuldig bevind is aan diefstal – hy het as student handboeke gesteel wat hy aan medestudente verkoop het (Rossouw, 2003:1). Hy is betrap en het 'n opgeskorte vonnis ontvang. Miskien het Mallon gelyk dat plagiaat in verwantskappe met kleptomanie toon¹¹.

In haar onderhoud met Bristow-Bovey vra Michelle Constant tereg die volgende vrae:

Does he . . . understand the whole concept about plagiarism? What damage has he done to his own reputation, and also that of the media in this country, the media that he was associated with? Credibility, I would contend, has been lost on both sides. (2003)

David Bullard skryf op 15 November 2005 in sy rubriek *Offline* op *The MediaOnline*:

Darrel Bristow-Bovey's name became a byword for dishonesty as he stubbornly refused to admit that there was anything wrong with lifting huge chunks of authors' work and passing it off as his own. Bristow-Bovey's name is now invoked every time a case of plagiarism crops up in South African journalism, so if it's immortality we writers seek, then he's probably done rather well.

Dit is skokkend dat mediabestuurders – in beide die joernalistieke en uitgewerskringe – net soos Bristow-Bovey hulle mark en lesers onderskat het en min respek getoon het deur (in die geval van Struik Uitgewers) steeds vol te hou dat Bristow-Bovey die ongelukkige slagoffer van 'n komplot was. Nie net moet Bristow-Bovey se professionele en etiese integriteit bevraagteken word nie, maar ook dié

¹¹

Sien hoofstuk 2.2.4.

van redakteurs wat eerder hulle koppe in die sand gedruk het, as om die feite in die gesig te staar.

5.1.5 Was dit plagiaat?

Die hoof van die Anti-Sensuurdepartment van die Freedom of Expression Institute (FXI), Simon Ndungu, het gesê:

There is no law for plagiarism, but it is provided as a canon in writing. One of the conventions is that you don't pass someone else's work off as your own. There may be a possibility that Bristow-Bovey slipped up in omitting a reference, but he should make sure it doesn't happen again. It's a moral issue (Boffard, 2003:2).

Lucien Pierce, van die outeursregspesialisfirma Webber Wentzel Bowens, meen dit is beslis outeursregskending. Hy het aangedui dat alhoewel daar geen wet teen plagiaat is nie, is daar sekere outeursregbepalings – wat voldoen aan internasionale konvensies – wat hier te sprake is. Daar word voorsiening gemaak vir billike gebruik as die oorspronklike skrywer erkenning geniet. In die geval van Bristow-Bovey het dit nie gebeur nie (Boffard, 2003:2).

5.2 Cynthia Vongai

5.2.1 Agtergrond

Cynthia Vongai is gebore in Namibië en het joernalistiek studeer aan die Independent School of Journalism in Johannesburg. Sy was ongeveer sewe jaar lank werksaam as joernalis by die *Cape Times*, *Essence*, *Visa Infinite*, *Honey* en IDASA. Op 1 Januarie 2003 is sy as die eerste swart redakteur van die glanstydskrif *Elle* aangestel – op daardie stadium die vierde swart vrou wat in 'n

mediabestuursposisie aangestel is (Sowaga, 2002:4)¹². Voor haar aanstelling by *Elle* was sy 'n artikelskrywer en stilis by *Cosmopolitan*. Benewens haar bedrywighede as redakteur, het sy ook 'n rubriek in die *Sowetan* onder die opskrif "Style Fax", behartig. (Natuurlik kan die vraag gevra word of dit in die eerste plek eties van haar was om 'n rubriek in 'n ander publikasie as haar eie te skryf alhoewel daar geargumenteer kon word dat die "kruisbestuwing" 'n goeie publisisteitsgeleentheid vir albei publikasies was.)

5.2.2 *Bewerings*

Op 20 September 2003 berig Mduduzi Dlamini en Mmuso Pelesa in *City Press* dat een van hul kollegas, Maphamola Lebelo, opgemerk het dat Vongai se rubriek in die *Sowetan* baie ooreenstem met 'n artikel deur Chris Rovny wat op die Internetwebblad Askmen.com verskyn het. Rovny se artikel was getiteld "Dress (And Look) Like A Million Bucks" en Vongai se rubriek het verskyn onder die titel "Real Style Costs, But It's Worth It" (Dlamini en Pelesa, 2003:1).

5.2.3 *Reaksie*

Vongai het nie, soos in die geval van Bristow-Bovey, onmiddellik die aantygings ontken nie. Sy het beweer dat die redakteur van die *Sowetan*, John Dlodlu, bewus was van die omstandighede rondom die artikel – veral die oorsprong. Dlodlu het egter beweer dat hy nie bewus was van die oorsprong van Vongai se rubriek nie. Vongai het op aanvraag te kenne gegee dat sy die bronverwysing per e-pos aan Dlodlu gestuur het nadat sy die rubriek ingestuur het.

Volgens Price (2003c:1) het Dlodlu bevestig dat Vongai 'n e-pos gestuur het met die bronverwysing, maar dat hy eers kans gehad het om die e-pos te lees die dag waarop die rubriek gepubliseer is. Die *Sowetan* het egter in sy redaksionele kommentaar op 22 September 2003 aangedui dat hul interne ondersoek se bevindinge nie met dié weergawe van die gebeure klop nie. Hulle voer aan dat die rubriek wel oorgeskryf is van Rovny se artikel en dat Vongai eers nadat suspisie

¹² Die ander vroue was Mphoentle Mageza (*Tribute*), Taweni Gondwe (O) en Kuli Roberts (*Pace*) [Sowaga, 2002:4].

ontstaan het oor haar rubriek, probeer het om die bronverwysing te verskaf (Olivier, 2003:1).

Rolspelers binne die media was dit eens dat 'n voorval soos hierdie skokkend is. Die mediabestuurder en uitgewer van Associated Magazines, Vanessa Raphaely, het gesê:

It's sad that it's happening to high profile journalists in this country. It's hard enough for journalists to be taken seriously by people and this makes it much harder. That it's done by someone of her standing, someone who should be guarding against such acts in her publications, is sad (Dlamini en Mmuso, 2003:2).

5.2.4 Gevolge

Die *Sowetan* het vinnig gereageer en Vongai se rubriek op 22 September gestaak nadat sy bedank het (Olivier, 2003:1). Sy is ook op dieselfde dag uit haar pos by *Elle* geskors tot tyd en wyl 'n dissiplinêre verhoor afgehandel is.

Op 5 Oktober 2003, het Vongai self uit haar pos by *Elle* bedank (Sapa, 2003:1). Sy het aangedui dat sy bedank het oor die plagiaatvoorval en “aanvalle op my joernalistieke integriteit sowel as die geloofwaardigheid van joernalistiek in die land”. Verder sê sy:

Ek het nie die bron van die artikel vóór publikasie in die *Sowetan* bygevoeg nie weens 'n fout. Ek aanvaar volle verantwoordelikheid daarvoor. Dié fout het my 'n ongelooflike loopbaan-geleentheid gekos en ook veroorsaak dat my professionele geloofwaardigheid bevraagteken word. (Aangehaal in Sapa, 2003:1)

Skaars 'n week later kondig *City Press* aan dat *Elle* besluit het om Vongai te vereer vir haar “talent en passie as redakteur” (Sowaga, 2003:5). Volgens die Suid-Afrikaanse uitgewer van *Elle*, Giselle Wertheim Aymes, het hulle besluit om Vongai te laat figureer in hul November-uitgawe:

Not only is it one of our largest issues in the past year but, more importantly, Vongai single-handedly managed to arrange a worldwide coup for Elle South Africa by securing the new black face of Estée Lauder, Liya Kadebe, for a photographic shoot for our front cover. She has displayed enormous courage in dealing with the negative media coverage over (sic) her actions (Sowaga, 2003:5).

In Februarie 2004 berig *City Press* dat Vongai as intern aangestel is by die lewenstyltydskrif *Essence* in New York (Sowaga, 2004:3). Die tydskrif is gemik op swart Amerikaanse vroue en Vongai is volgens berigte vir 'n driemaande-toetstydperk aangestel (Sowaga, 2004:3). Dit is onbekend waar Vongai haar tans bevind.

5.2.5 Was dit plagiaat?

Volgens André van der Merwe, prokureur by patent-spesialisfirma DM Kisch, is Vongai skuldig aan beide plagiaat en outeursregskending:

She took someone else's work and published it as her own – that's copyright infringement. The original publishers are entitled to sue for damages – most likely amounting to a reasonable royalty fee . . . It's (the plagiarism issue) more of a moral question between authors surrounding the giving of credit where credit is due. Vongai clearly didn't provide the necessary credit (Penstone, 2003:1).

Vongai is nie net skuldig aan 'n morele oortreding omdat sy die skrywer en/of outeursregeienaar se morele reg geskend het nie – die feit bly staan dat sy nie erkenning gegee het aan die oorspronklike werk nie. Sy was dus skuldig aan beide plagiaat en outeursregskending.

Wat verbasend is, is dat *Elle* dit goedgevind het om 'n uitgawe van die tydskrif te gebruik om hulde te bring aan Vongai – slegs 'n maand na die

plagiaatklag. Alhoewel die *Sowetan* haar dienste as rubriekskrywer onmiddellik beëindig het en Vongai self uit haar pos as redakteur by *Elle* bedank het voordat die interne ondersoek afgehandel is, maak *Elle* se huldeblyk enige daadwerklike stappe wat deur mediabestuurders geneem is, ongedaan.

5.3 Willem Pretorius

5.3.1 Agtergrond

Willem Pretorius is die senior assistentredakteur van *Die Burger* en 'n gesoute joernalis met meer as 22 jaar ondervinding. Soos Vongai is hy in Namibië gebore en was onder meer Media24 se nuuskorrespondent in Londen.

5.3.2 Bewerings

Ter viering van die musieklegende Leonard Cohen se sewentigste verjaarsdag, het Pretorius 'n artikel, “Dekaan van pop’ vier sy 70ste verjaardag”, geskryf oor dié kunstenaar se lewe en werk. Die artikel het op 21 September 2004 in *Die Burger* verskyn. 'n Leser het die koerant in kennis gestel dat die artikel ooreenkomste toon met ten minste drie artikels oor Cohen wat op die Internet gepubliseer is. Volgens Rossouw (2004:23) was die bronne LeonardCohenFiles.com, BBC Online en Guardian Unlimited.

Die ombudsman van *Die Burger*, George Claassen, het op 30 September 2004 in sy rubriek “Dít is die feite” (2004d:2) die nodige erkenning gegee aan die bronne wat Pretorius gebruik het. Pretorius het volgens Rossouw (2004:23) self die saak na die ombudsman verwys.

5.3.3 Reaksie

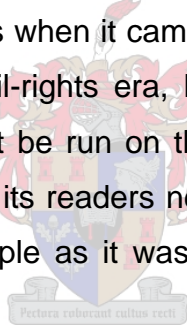
Die aanklag teen Pretorius het eers aan die lig gekom op Saterdag 16 Oktober 2004 in 'n artikel deur Arrie Rossouw op bladsy 23 van *Die Burger*. Die artikel het die provokerende opskrif “Dié wat in glashuise woon . . .” gehad (2004:23). Daarin gee Rossouw die verloop van die aanklag weer, sowel as die uitkoms van die saak.

Verder verduidelik hy *Die Burger* se etiese beleid en die stappe wat die koerant neem om plagiaat te voorkom.¹³

Wat interessant is, is dat geen ander artikel oor die plagiaatbeweringe in enige ander publikasie opgespoor kon word nie. Ook *Die Burger* het versuim om daarvoor berig te doen – tot drie weke ná die artikel die eerste maal verskyn het. Die eerste bekendmaking deur die redakteur was op bladsy 23. Sekerlik sou 'n skuldigbevinding aan plagiaat van die koerant se senior assistentredakteur 'n meer prominente posisie geregverdig het?

Ironies genoeg haal Rossouw vir Howell Raines, die voormalige uitvoerende hoof van *The New York Times*, aan wat moes bedank na die Jayson Blair-debakel. Raines sê:

My education in journalistic ethics had been shaped by bosses who believed in total honesty with readers when it came to correcting mistakes. I had seen an editorial hero of the civil-rights era, Eugene C. Patterson, demand that news of his own DUI arrest be run on the front page of the *St. Petersburg Times*, on the grounds that its readers needed to know that the paper could be as hard on its own people as it was on others caught in embarrassing situations (2004:23).

Rossouw sluit daarby aan en “beaam” dit. Hy sê verder dat *Die Burger* die kwessie van plagiaat ernstig opneem.

Alhoewel Rossouw se eerlikheid en openbare etiese onderneming prysenswaardig is, wil 'n mens vra waarom *Die Burger* nie die bewerings vroeër bekendgemaak het nie? Dit is ook vreemd dat geen ander publikasie oor die voorval berig het nie¹⁴.

¹³ Sien hoofstuk 6.2.1.

¹⁴ Volgens 'n soektog op SA Media (<http://www.samedia.uovs.ac.za>).

5.3.4 Gevolge

In 'n verslag wat aan die redakteur van *Die Burger*, Arrie Rossouw, gerig is, het die ombudsman bevind dat Pretorius “grof nalatig was in sy versuim om die bronne te noem” (2004:23). Pretorius het 'n finale waarskuwing ontvang en moes 'n verslag oor plagiaat skryf.

5.3.5 Was dit plagiaat?

Volgens die maatstaf wat in die inleiding tot hoofstuk 4 gegee word, kan daar gesê word dat Pretorius wel skuldig is aan plagiaat en outeursregskending. Die doel en aard van die beoogde gebruik van die Internetartikels was vir publikasiedoeleindes – beide in 'n plaaslik verspreide koerant en op die Internet.

Aangesien ongeveer drie artikels deur Pretorius gebruik is, is dit moeilik om die omvang van die aangehaalde werk te bepaal en of die hoeveelheid binne die problematiese billike gebruik val. Daar is egter geensins erkenning aan die skrywers gegee nie en die bronne is ook nie vermeld nie. Dit beteken dat die oorspronklike skrywers se morele regte nie gerespekteer is nie.

Na bewering was dit Pretorius se eerste oortreding van dié aard in 'n loopbaan wat oor 22 jaar strek. Pretorius is egter in 'n mediabestuursposisie en moet deeglik bewus wees van die etiese standarde wat 'n joernalis se professionele handeling dikteer.

6. Etiese kodes in praktyk

6.1 Die rol van mediabestuurders

6.1.1 Die media se mandaat

In 'n artikel op Poynter Online, "Coming Clean: Demystifying Journalism", skryf Tim Franklin, redakteur van die *Orlando Sentinel*, die volgende:

As journalists, we rightly believe that governments and institutions owe their citizens and shareholders explanations about what they're doing and why they're doing it. We implore them to come clean. We cajole them to be open with us. We question their motives when they hide information. So, what do newspapers do when their own work is called into question?

. . . Our mantra should be: Transparency builds trust (2003:1).

Franklin werp die kollig op 'n baie belangrike punt: die ou begrip van wie hou 'n waaksame oog oor die bewakers van ons samelewing. As die media nie etiese reëls (sowel as morele, professionele en regsriglyne) kan respekteer nie, het mediabestuurders dan nog die mandaat om 'n gemeenskap onder 'n vergrootglas te hou?

Kupe, dosent in mediastudies aan die Universiteit van die Witwatersrand, skryf in 'n artikel in die *Sunday Times* (aanlyn) dat die publiek slegs berigte in die media as legitiem sal beskou as joernaliste redaksionele integriteit behou (2003:1).

Mike Miller, eerstebladsy-redakteur van *The Wall Street Journal* (aangehaal in Scanlan, 2002:1), sê tereg:

You get such a feeling of credibility and authority when you're reading a book or a newspaper story and you can see where everything came from. It's like sleeping on a comfortable mattress when you have the reporter's trail in front of you to follow.

Die Vereniging vir Professionele Joernaliste in die V.S.A. het vier basiese begrippe neergelê wat kan (en moet) dien as riglyne vir joernaliste en mediabestuurders (Steele & Black, 1999:4). Die beginsels is:

- die verkondiging van die waarheid
- minimalisering van skade
- onafhanklikheid
- en aanspreekbaarheid.

Hierdie vier bakens is eenvouding, maar tog allesomvattend. Dit verskuif die fokus weer na die fondament waarop die joernalistieke bedryf gebou is. As daar dan na kwessies soos plagiaat en etiese misdrywe gekyk word, is dit duidelik dat hierdie probleme die aard en wese van die joernalistiek bedreig en 'n vraagteken laat hang oor die mandaat wat die media geniet. Dit is dus mediabestuurders se plig om hierdie sake met erns te benader.

6.1.2 Die leemtes in mediastrukture

Soos reeds uitgewys, was daar sedert 2001 in Suid-Afrika etlike gevalle van plagiaat en onetiese gedrag deur joernaliste.

Waar lê die skuld?

By individue of by strukture en organisasies?

Watter rol speel mediabestuurders om 'n joernalistieke etos te laat posvat en groei in hulle instansies?

'n Algemene probleem is die druk wat beide bestuurders en werknemers voel om finansiële teikens te haal – 'n geval van “the bottom-line prescribing to the deadline, instead of the other way round” (Rabe, 2005a:2).

Ignacio Ramonet, redakteur van die Franse koerant *Le Monde Diplomatique*, verwys na die “kommersiële obsessie en die etiek van inligting” en vra die volgende vrae:

Lei winsgedrewenheid byvoorbeeld tot soveel druk op individuele joernaliste dat daar nie genoeg tyd is om feite behoorlik na te gaan nie? Word die bestaande menslike hulpbronne so ooreis dat daar nie behoorlike mentorstelsels of feit-vangnette in werking gestel kan word nie? Word daar ewe veel geld en moeite belê in opleiding, navorsing en kennisverbreiding as in bemarkingstrategieë en verkoopsfoefies? (Aangehaal in Wasserman, 2005:13.)

Roy Peter Clark van die Poynter-Instituut voel dat maatstawwe wat mediabestuurders in plek kan stel om probleme soos plagiaat aan te spreek, nie maklik geïmplementeer sal word nie (2004:3). As elke publikasie 'n ombudsman moes aanstel, ruimte in die koerant afstaan vir die ombudsman se rubriek, meer tyd toestaan aan die nagaan van berigte en die behoorlike opleiding van personeel, kan etiese bestuur nie koste-effektief wees nie. Clark se mening dat mediabestuurders eerder hulle kanse sal waag en nou en dan 'n plagiaatkrisis afweer as om die deurlopende koste van voorkomende maatreëls te dra, klink dan nie so vergesog nie.

Die geval van Bristow-Bovey was 'n skokkende voorbeeld van hoe mediabestuurders etiese norme oor die hoof sien ter wille van 'n winsgewende produk. Rolspelers soos Bullard en Kirby is van komplotte verdink weens hulle volgehoue kritiek op die reaksie vanuit mediakringe op blatante gevalle van plagiaat. In die *Journal of Marketing* (2003:9) skryf Somerville:

The self-appointed head of the industry's new form of self regulation, David Bullard, stood on a platform of morality and the upholding of standards and ethics and like a presidential candidate in the run up to an election he destroyed Bristow-Bovey for his digression . . . what is better? A multi-award winning writer who was witty, highly skilled and entertaining, but who lapsed and made an unfortunate and unrepeatabe professional error, or a someone, who, by his own admission, wallows in freebies.

Binne strukture is 'n werkbare definisie van plagiaat nodig, sowel as 'n relevante, praktiese en maklik uitvoerbare riglyn waarvolgens elke artikel wat in 'n publikasie verskyn, geëvalueer kan word. Natuurlik is deursigtigheid, soos vroeër uitgewys deur Franklin, van die uiterste belang – nie net om die publikasie, personeelkapitaal en legitimiteit op 'n hoë standaard te hou nie, maar lesers kan ook in die proses gewen word (Franklin, 2003:3).

6.1.3 Joernalistieke opleiding

Plagiaat is so in stryd met enige joernalistieke waardes dat mediabestuurders kan aanneem dat iemand wat werksaam is in die bedryf, dit sal weet. Aldus Douglas Kneeland, adjunkredakteur van die *Chicago Tribune* (aangehaal in Berger, 1992:40).

Dit is egter nie die geval nie. Soos reeds uitgewys,¹⁵ kom studente uit 'n kultuur waar plagiaat 'n vae, grys en komplekse begrip is. Die postmodernistiese gewoonte van idees leen, herfraseer of daarop voortborduur sonder om erkenning aan die bron te gee, kan 'n gewoonte kweek wat moeilik afgeleer word in 'n professionele milieu wat gesteld is op uitsette.

Kennis is nie meer 'n kommoditeit nie. Hierdie navorser voel dat bydraend tot die herkonseptualisering van ons Westerse werklikheidsverstaan, lê 'n vervlakking van ons kulturele geletterdheid. Vir 'n bedryf wat homself nog altyd op sy joernalistiese wye kennis – algemene kennis – en nuuskierigheid geroem het, is hierdie verwikkeling uiters problematies.

In 'n artikel van 29 Mei 2004 in *Die Burger* (2004b, "Gesoek, nuuskierige studente") verwys die ombudsman George Claassen na onderhoude wat dié koerant gevoer het met joernalistiekstudente wat aansoek gedoen het om internskappe. Die studente het 'n "totale gebrek aan 'n verwysingsraamwerk" getoon:

¹⁵

Sien hoofstuk 2.2.6.

Hoe dié ontstellende werklikheid die joernalistiek raak, het betrekking op een van die onontbeerlikste kenmerke wat jy van 'n jong mens verwag wat die joernalistiek as loopbaan kies: 'n onuitputlike nuuskierigheid om te wéét wat in die wêreld aangaan, en 'n algemene kennis wat 'n belangstelling in letterlik alles insluit (Claassen, 2004b).

Die vraag is: wie is verantwoordelik vir joernaliste se gebrekkige kennis?

As 'n mediabestuurder 'n joernalis aanstel, belê die mediamaatskappy in daardie persoon. Dit word dus die bestuurder se verantwoordelikheid om 'n kultuur van lees en belangstelling in die wêreld (waaruit die joernalis sy materiaal put) te kweek, aan te moedig en in plek te stel.

6.2 Etiese kodes in praktyk

Die meeste mediamaatskappye in Suid-Afrika het 'n etiese kode wat aan hulle werknemers – en in sommige gevalle wyer – bekendgemaak word. Die volgende publikasies en mediagroep is genader vir insae in hul etiese kodes: die Persombudsman, die Suid-Afrikaanse Nasionale Redakteursforum (SANEF), Media24 (Naspers), *Die Burger*, *Volksblad*, *Rapport*, *Beeld*, *City Press*, *Mail & Guardian*, *Sowetan* en die Independent-groep.

Van die partye wat genader is, het slegs 'n paar gereageer. Sommige se etiese kodes was reeds beskikbaar aan die publiek. Vervolgens sal spesifiek na plagiaatsbepalings in die Persombudsman, die Suid-Afrikaanse Nasionale Redakteursforum (SANEF), Media24 (Naspers), *Die Burger*, *Volksblad*, *Rapport*, *Beeld* en *City Press* se etiese kodes gekyk word.

6.2.1 Die Persombudsman

Die kantoor van die Persombudsman is in 1996 deur die drukmediabedryf opgerig om die ou Persraad te vervang. Volgens die webblad van die Persombudsman, Ombudsman.org.za, is die doel van die kantoor om persvryheid te beskerm en om te verseker dat die media verantwoordbaar is (2005:1).

Die etiese kode van die Persombudsman is in nege dele verdeel: aanhef; nuusrapportering; diskriminasie; voorspraak; kommentaar; opskrifte, plakkate, foto's en onderskrifte; konfidentiële bronne, betaling van artikels, en geweld.

Plagiaat figureer glad nie in enige van die afdelings nie. Daar is wel 'n paar stipulasies wat van toepassing gemaak sou kon word op plagiaat. Die aanhef praat van “detecting or exposing . . . falsehoods or double standards of behaviour on the part of public figures or institutions and in public institutions”. In die afdeling wat nuusrapportering dek, verklaar 1.2:

News shall be presented . . . without an intentional or negligent departure from the facts whether by: . . . misrepresentation, material omissions; or summarisation (2005:2).

As remedie teen valse of onakkurate berigte sê die Persombudsman in 1.6:

A publication should make amends . . . by printing, promptly and with appropriate prominence, a retraction, correction of (sic) explanation (2005:3).

Alhoewel plagiaat nie spesifiek uitgesonder word nie, is die etiese reëls van die Persombudsman van só 'n aard dat dit deur die bepleiting van 'n joernalistieke etos ook misdrywe soos plagiaat en outeursregskending insluit.

6.2.2 Die Nasionale Redakteursforum

Volgens die Suid-Afrikaanse Nasionale Redateursforum se webtuiste, Sanef.org.za, onderskryf die organisasie die etiese kode van die Persombudsman (2005:2).

6.2.3 Media24 (Naspers)

In November 2005 het die mediagroep Media24 (deel van die Naspersgroep) 'n “integriteitshandvas” bekendgestel. Die handves, getiteld “Etiek begin by my/Ethics start with me” (Media24, 2005), is in die vorm van 'n brosjure en is aan elke

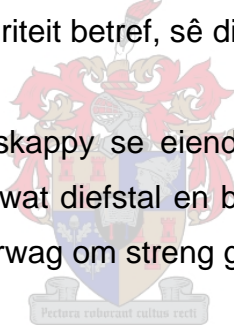
werknemer van die maatskappy gegee. Dit is ook beskikbaar by Media24 se Korporatiewe Kommunikasie-afdeling.

Die handves beskryf etiese beginsels as “regverdigheid, etiese leierskap, integriteit, respek vir menswaardigheid, interaktiewe kommunikasie en die bevordering van billikheid”. Daar word nie melding gemaak van ’n onderneming om respek te toon vir die outeursregwette wat onderliggend behoort te wees aan die etiese norme van die industrie nie.

Die handves fokus op drie areas van integriteit: persoonlik, professioneel en organisatories. Die bepalinge van die handves is vaag en bied geen daadwerklike riglyne aan Media24 se werknemers nie – veral nie ten opsigte van etiese oortredings soos plagiaat nie.

Die naaste wat die handves aan ’n bepaling kom wat onwettige en immorele oortredings soos outeursregskending of plagiaat uitlig, is deur middel van vier stipulasies. Wat persoonlike integriteit betref, sê die handves:

Ons respekteer die maatskappy se eiendom en die inligting wat aan ons toevertrou word. Diegene wat diefstal en bedrog pleeg is nie welkom in ons maatskappy nie en kan verwag om streng gedissiplineer of afgedank te word.

Die afdeling oor professionele integriteit is die vaagste van die drie afdelings en skep enorme grys gebiede met stipulasies soos:

Al is ons waaksaam, ondersoekend en mededingend, gee ons nie ons maatskappy se etiese waardes of ons professionele integriteit prys nie.

Onder “organisatoriese integriteit” word nader beweeg aan duideliker stipulasies:

Ons ontwikkel beleide en praktyke wat verseker dat nóg ons nóg ons eksterne belanghebbendes deur onetiese sakepraktyke in die verleentheid gestel sal word.

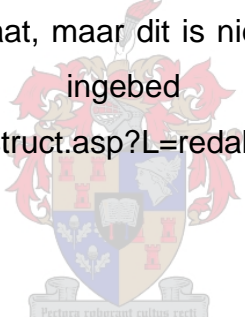
en

Ons respekteer die wette van die jurisdiksies waarin ons werk. As lede van die korporatiewe gemeenskap glo ons in en voldoen ons aan die standarde van goeie korporatiewe bestuur.

Wilhelm du Plessis¹⁶, Terblanche Jordaan, Willem Pretorius, Melanie Grobler, Cornelia le Roux, Wikus du Toit – sedert 1999 het hierdie ses name opgeduik in opspraakwekkende gevalle van plagiaat. Toevallig het al ses joernaliste en skrywers vir Media24 publikasies en instansies geskryf.

'n Mens sou dink dat 'n maatskappy wat soveel prominensie geniet danksy sy enorme markaandeel, 'n strenger, duideliker en meer omvattende etiese kode sal saamstel wat die individuele sake-eenhede kan lei.

Op Naspers se intranet, Nasbuzz.co.za, verskyn inligting oor etiese kwessies, onder meer ook plagiaat, maar dit is nie baie toeganklik vir werknemers nie. Die afdeling lê ingebed in die webbladstruktuur (<http://www.nasbuzz.co.za/navinstruct.asp?L=redaksioneleopleiding>).

6.2.3.1 Die Burger

Die Burger se “Etiese Kode en Riglyne vir Verslaggewers, Fotografe en Grafiese Kunstenaars” is 'n omvattende dokument van 14 bladsye wat opgestel is deur sy ombudsman, George Claassen, tussen Desember 2002 en Oktober 2004 (2004a:13).

Die kode dek akkuraatheid, misleiding, stereotipering, ras, geslag, seksuele voorkeur, diversiteit, gestremdheid, regverdigheid, privaatheid, hantering van bronne, belangebotsings, aanspreeklikheid, asook plagiaat.

Plagiaat word gestipuleer in 1.2 en benewens drie definisies, is die riglyne duidelik, omvattend en leidend:

¹⁶ In 1999 is 'n kortverhaalbundel *Die mooiste liefde is verby* (Tafelberg Uitgewers) uit die mark onttrek nadat dit aan die lig gekom het dat Du Plessis se kortverhaal 'n plagiëring is van 'n verhaal van Bernard Malamud.

Moet nooit plagiaat pleeg nie. Toets jouself aan die volgende vrae:

- Het jy behoorlike erkenning gegee aan enige materiaal wat nie jou eie is nie?
- Werk jy van jou aantekeninge/notas, of deur uit jou kop te memoriseer? Indien laasgenoemde, is jy seker jy gebruik nie iemand anders se frases of sinne uit jou geheue nie?
- Sal redelike mense die verskil agterkom tussen jou skryfwerk en ander s'n?
- Is jy goed genoeg ingelig oor jou onderwerp om potensiële probleme met jou werk te kan raaksien?
- Het jy ander aangemoedig om jou werk te lees om te sien of dit enige herinneringe loslaat wat plagiaat mag aandui?

Die Burger maak dit verder duidelik wat die gevolge sou wees indien 'n joernalis hom/haar aan plagiaat skuldig maak:

Die pleeg van plagiaat word in 'n baie ernstige lig in die joernalistiek beskou. Joernaliste wat plagiaat pleeg, sal dissiplinêr aangekla word en kan ontslaan word. Indien jy onseker is oor wat plagiaat is, kyk gerus na die volgende webwerwe waar verskillende vorme van plagiaat uiteengesit word: www.plagiarism.com, www.turnitin.org.

In korrespondensie met hierdie navorser (15 November 2005) maak Claassen dit duidelik dat opleidingssessies oor plagiaat aan redaksielede gegee word en maak hy personeel bewus van die saak.

6.2.3.2 Volksblad

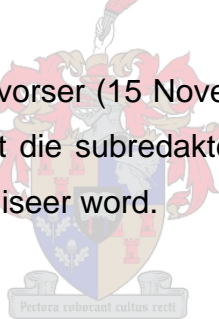
Volksblad se etiese kode (Claassen, 2004c) is identies aan dié van *Die Burger* met subtile veranderinge aan die formulering van die reëls. Ook sy stipulasie oor plagiaat (1.2) is dieselfde as *Die Burger* se uiteensetting, maar korter. Slegs die

volgende word weergegee (die gevolge van plagiaat wat *Die Burger* uiteengesit het, is weggelaat):

Moet nooit plagiaat pleeg nie. Toets jouself aan die volgende vrae:

- Het jy behoorlike erkenning gegee aan enige materiaal wat nie jou eie is nie?
- Werk jy van jou aantekeninge/notas, of deur uit jou kop te memoriseer? Indien laasgenoemde, is jy seker jy gebruik nie iemand anders se frases of sinne uit jou geheue nie?
- Sal redelike mense die verskil agterkom tussen jou skryfwerk en ander s'n?
- Is jy goed genoeg ingelig oor jou onderwerp om potensiële probleme met jou werk te kan raaksien?
- Het jy ander aangemoedig om jou werk te lees om te sien of dit enige herinneringe loslaat wat plagiaat mag aandui?

In korrespondensie met hierdie navorser (15 November 2005) sê die redakteur van *Volksblad*, Jonathan Crowther, dat die subredakteurs en hoofredaksielede deur al die artikels gaan voordat dit gepubliseer word.

6.2.3.3 Rapport

Volgens Tim du Plessis (weergegee aan hierdie navorser op 18 November 2005), redakteur van *Rapport*, het die koerant nie sy eie gedragskode of stel etiese reëls nie en berus hulle by die bepalinge van die Persombudsman. *Rapport* publiseer elke week op bladsy 2 die kontakbesonderhede van beide die redakteur en die Persombudsman.

6.2.3.4 Beeld

Beeld se etiese kode (2005) is kort en lesersvriendelik. Die kode is opgedeel in ses afdelings: voordat jy begin; voordat jy skryf; oor die inhoud; oor die regsaspekte; oor hofaspekte; maak seker van die volgende aspekte voordat jy die storie

deurstuur, en 'n laaste afdeling wat 'n paar algemene punte uiteensit. Die stipulasies word puntsgewys aangedui en die hele dokument beslaan twee bladsye.

Nêrens in die kode word pertinent na plagiaat verwys nie. Bewens twee punte wat fokus op die wet – “Oortree jy 'n wet?” (4) “Jy is nie bo die wet verhewe nie” (algemeen) – word daar slegs van bronne melding gemaak as dit dui op persone. In die tweede afdeling word die vraag gevra: “Kan jy alles wat jy skryf, toedig aan twee bronne wat name en telefoonnommers het?” en onder algemeen: “Moenie aanhalings of feite gebruik uit ou berigte of ander koerante se berigte sonder dat jy dit self van voor af nagegaan het en met die mense gepraat het nie”.

Daar was geen reaksie nie op 'n vraag wat per e-pos aan die redakteur, Peet Kruger, gestel is of *Beeld* addisionele maatreëls tref om pro-aktief teen plagiaat op te tree.

6.2.3.5 City Press en Sunday Press

City Press en *Sunday Press* se etiese kode is 'n samevatting van die stipulasies van SANEF, die Persombudsman en die Amerikaanse Vereniging van Joernaliste.

Die reëls is verdeel in sewe afdelings: aanhef; nuusrapportering; kommentaar, opinie, illustrasies; spesiale gunste, mag, sensitiwiteit en verantwoordelikheid; die minimalisering van skade; algemeen en 'n beleid oor geskenke. Soos *Beeld* se reëls is hierdie kode puntsgewys saamgestel en lesersvriendelik.

In die afdeling oor nuusrapportering staan daar duidelik: “Never plagiarise. Plagiarism is not only unethical but it is unlawful” (2005:2).

6.2.4 Algemene kommentaar

Uit die verskillende etiese kodes wat bespreek is, is dit duidelik dat daar nog nie konsensus is oor plagiaat as 'n bedreigende faktor in mediamaatkappye nie.

Dit word nie net weerspieël in die etiese reëls nie, maar ook in die deursigtigheid (of gebrek daaraan) wat instansies toon.

Van die drie groot mediagroep in Suid-Afrika – Naspers, Johnnic Communications en die Independent-groep – is slegs een groep (Naspers) se etiese kodes geredelik beskikbaar aan die publiek.

Dit is in die oë van hierdie navorser veral skokkend dat die Suid-Afrikaanse drukmedia se wagbondorganisasie, die Persombudsman, se etiese kode *geen* direkte bepaling oor plagiaat bevat nie. Dit is immers die standaard wat gestel moet word vir die Suid-Afrikaanse drukmedia in die algemeen.

7. Slot

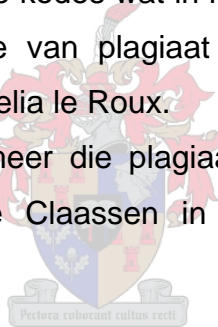
7.1 Gevolgtrekking

Clark van die Poynter-instituut voel dat geen mate van opleiding, redigering of enige stel etiese reëls wat 'n mediabestuurder neerlê, misdrywe binne die joernalistieke bedryf gaan keer nie (2004:1).

As gekyk word na die maatreëls wat *Die Burger* in plek gestel het om plagiaat en wanpraktyke te bekamp, kan met Clark saamgestem word.

Die Burger het, volgens Rossouw (2004:23), in 2001 'n onafhanklike ombudsman (George Claassen) aangestel, sy etiese kode aangepas, kommunikasie met sy lesers probeer verbeter en regstellings gepubliseer. Sy etiese kode is die omvattendste van al die kodes wat in hierdie studie ondersoek is. Tog is die *Die Burger* deur drie gevalle van plagiaat sedert 2001 getref: Terblanche Jordaan, Willem Pretorius en Cornelia le Roux.

Met verwysing na onder meer die plagiaatskandale in 2003 van Bristow-Bovey en Vongai, skryf George Claassen in *Die Burger* van 20 Desember (2003:17):

Foute soos dié behoort, soos motorwrakke langs 'n pad, in elke redaksiekantoor waarskuwingsbakens te wees vir 'n beroep wat dikwels té vinnig publiseer sonder dat behoorlike beheermeganismes ingestel is. (Aangehaal in *Die Burger*, 20 Desember 2003)

Is daar enige remedie teen plagiaat en outeursregskending? Ten spyte van die streng maatreëls wat *Die Burger* ingestel het, het Le Roux se plagiaat slegs ses maande ná die Pretorius-voorval die effektiwiteit van etiese kodes bevraagteken.

Aangesien sy die identiese straf as Pretorius opgelê is, kan 'n mens ook die effektiwiteit van die strafmaatreëls bevraagteken.

Die alternatief is onmiddellike ontslag.

Rabe (2005b:1) verwys na die V.S.A. en sê:

. . . a plagiarist will not be allowed back into the sanctity of a newsroom. Isn't it time we adopt the same ethic? After all, no journalist can plead innocence. Apart from a 'moral consciousness', there are explicit ethical and professional codes guiding us.

Ook Fallows, die redakteur van *The Atlantic Monthly*, het gesê:

This is something you never, never do. Every line of work needs clear rules. If you're a soldier, you don't desert. If you're a writer, you don't steal anyone's prose. It should be one (sic) automatic firing (aangehaal in Retief, 2002:55).

Wasserman (aangehaal in Wyngaard, 2003:21) voel dat "die media mekaar deur self-polisiëring op hul tone hou".

Dit kan egter net van 'n paar rolspelers gesê word. As 'n mens kyk na die reaksie op die Bristow-Bovey- en Vongai-gevalle, is dit verbasend om te sien hoe fel *pro* die plagiaatoortreders sekere mediabestuurders gereageer het.

Dit is nie net beperk tot Suid-Afrika nie. Die Amerikaner Joe Strupp skryf in *Editor & Publisher* (2000:18):

But any punishment – especially a public rebuke – can tarnish or ruin reputations forever, even if the sin is minor. Several writers who've been suspended, fired, or had their actions questioned in print say, no matter what the crime, the label of "plagiarist" or "lazy reporter" sticks . . . it's far better to leave plagiarism in the shadowy, subjective, I-know-it-when-I-see-it realm.

Daar is uitgewys in welke mate 'n kwessie soos plagiaat 'n hele bedryf se mandaat kan ondermyn.

Hollesen van die prokureursfirma Jan S. de Villiers, skryf in die *Mail & Guardian* (2003:2):

When words appear under a byline, readers automatically assume they are the writer's own. Were the authenticity of those words called into question, the message would be diluted and become less believable. In journalism especially, this is a dangerous trend. Readers expect a certain level of trustworthiness from journalists, and plagiarism disrupts that trust, and if proved, should not be brooked.

7.2 Aanbevelings

In hierdie studie is omvattend gekyk na die professionele, intellektuele, sosiale, morele en regs kwessies rondom plagiaat. Algemene definisies is uitgewys, sowel as redes waarom plagiaat gepleeg word, soos die rol van die Internet en die kenniskultuur by tersiêre inrigtings.

Daar is intensief gekyk na die Suid-Afrikaanse Wet op Outeursreg nommer 98 van 1978, en die plagiaatgevalle van Bristow-Bovey, Vongai en Pretorius. Ook die rol wat mediabestuurders speel en behoort te speel as dit kom by etiese kwessies, is bespreek. Etiese kodes wat tans in die Suid-Afrikaanse pers gebruik word, is geanaliseer.

Die gevolgtrekking wat gemaak kan word, is:

- Plagiat is 'n daadwerklike probleem in die Suid-Afrikaanse media.
- Die bestaande voorkomende maatreëls soos opleiding, etiese kodes en die nagaan van berigte voor publikasie skiet te kort.
- Mediabestuurders het 'n *laissez-faire* houding jeens plagiat en outeursregskending.

Op grond van hierdie gevolgtrekking, word aanbeveel dat die Suid-Afrikaanse media:

1. 'n afsonderlike, gestandaardiseerde plagiatbeleid, wat as addendum kan

dien by media-instellings se bestaande etiese kodes saamstel en aanvaar. Soos in die geval van *Beeld* en *City Press* se lesersvriendelike kodes, kan die beleid kortliks en puntsgewys uiteengesit word.

Die aspekte wat ingesluit moet word, is:

- die doel en aard van die beoogde gebruik van die aanhaling
- die tipe werk ter sprake
- die omvang van die uittreksel in verhouding met die hele werk
- die effek van die gebruik op die potensiele mark van die bestaande werk
- val die hoeveelheid aangehaalde werk binne billike gebruik?
- die korrekte vermelding van bronne
- erkenning aan die oorspronklike skrywer en/of outeursregeienaar
- die oorspronklike skrywer se morele regte.

2. 'n verpligte, skriftelike afmerklys ("check-list"), beskikbaar stel in beide elektroniese formaat en in harde kopie, wat elke joernalis moet invul en saam met hulle artikels, resensies of rubrieke inhandig, behoort ook aanvaar te word.

Die mediabestuurder hou 'n kopie van hierdie lyste. Elke joernalis kan met sy/haar indienseneming só 'n onderneming onderteken of afsonderlike ondernemings vir elke storie inhandig.

Die lys kan soos volg lyk:

Naam		
Publikasie		
Datum		
Toesighoudende bestuurder		
Datum van publikasie		
Opskrif van artikel		
Aantal woorde		
Besonderhede oor artikel	Ja	Nee
<i>Word die bronne erken?</i>		
<i>Word die skrywers erken?</i>		
<i>Is gedeeltes geparafraseer?</i>		
<i>Het jy die gedeeltes in jou eie woorde weergegee?</i>		
<p>Hiermee verklaar ek dat die inligting hier uiteengesit akkuraat en korrek is. Ek neem kennis dat enige oortreding van hierdie publikasie/maatskappy se etiese kodes en plagiaatbeleid kan lei tot 'n summiere afdanking.</p>		
Geteken:	Joernalis	Redakteur

3. en mediabestuurders hulle etiese kode en plagiaatbeleid in geen onduidelike taal omskryf nie sodat daar geen dubbelsinnigheid kan bestaan nie. Dit kan eenvoudig lui: “As 'n joernalis die beleid ontvang het, die afmerklys ingevul en onderteken het, en daarna skuldig bevind word aan plagiaat, sal die joernalis summier afgedank word”.

Indien die mediabedryf en -bestuurders gestandaardiseerde maatreëls in plek stel en dit streng toegepas word, is die kanse groter dat die Suid-Afrikaanse pers nie sy

legitimiteit en mandaat sal inboet as gevolg van joernaliste wat nie die industrie se etos respekteer nie.

Sportmanne en -vroue word geskors as hulle onwettige hulpmiddele soos steroïedes gebruik.

Diegene wat in die finansiële sektor werksaam is, weet dat 'n lang en vlekkelose diensrekord nie 'n klag van bedrog sal kan afweer nie.

Prokureurs wat oneties optree, word deur die Prokureursorde van die rol geskrap.

Is dit nie tyd dat die joernalistiek begin eienaarskap neem van die bedryf se rol in 'n jong demokrasie, en sy verpligtinge teenoor die samelewing wat hy dien, en optree om sy integriteit en geloofwaardigheid te beskerm nie?

8. Bronnelys

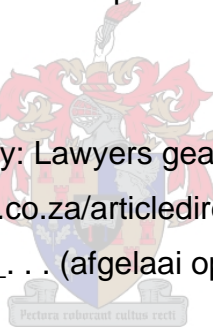
Ashworth, Peter; Freewood, Madeleine en Randal Macdonald. 2003. "The student lifeworld and the meanings of plagiarism" in *Journal of Phenomenological Psychology*, 34(2): 257-275.

Bauer, Charlotte. 2005. "Plagiarism isn't ambiguous; it's just theft, plain and simple" in *Sunday Times*, 6 Februarie:18.

Beeld. 2005. *Riglyne vir beriggewing: Beeld*. <http://www.nasbuzz.co.za/delsweb/OpleiA/RepCat/Etik/BLDrig.asp> (afgelaai op 19 November 2004).

Berger, Jerry. 1992. "Plagiarism – The Unspoken Evil of the Newsroom" in *Editor & Publisher*, 125(13):40.

Bloom, Kevin. 2003. "Bristow-Bovey: Lawyers gear up for action" in *Mail & Guardian Online*, 1 Augustus. http://www.mg.co.za/articledirect.aspx?articleid=25960&area=%2finsight%2fmedia_. . . (afgelaai op 21 November 2005).

Boffard, Rob. 2003. "Darrel puts the 'copy' in copyright" in *Saturday Star*, 11 Julie. http://www.iol.co.za/general/news/newsprint.php?art_id=ct20030711232649251D64049&sf= (afgelaai op 15 November 2005).

Bonthuys, Jorisna. 2001. "Jordaan se rubriek gestop ná 'plagiaat'" in *Die Burger*, 23 April:2.

Botha, W.F. (red.) 2005. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal (WAT). Twaalfde deel: P-Q*. Stellenbosch: Buro van die WAT.

"Bristow-Bovey 'pleads guilty'" op *News24*, 11 September.

http://www.news24.com/News24/South_Africa/News/0,,2-7-1442_1414860,00html (afgelaai op 15 November 2005).

Britz, Hannes. 2001. "Toets plagiaat aan die Berne-konvensie (sic)" in *Die Burger*: 30 April 2001:1.

Bugeja, Michael. 2000. "Confronting the new breed of plagiarist" in *Editor & Publisher*, 133(12): 46.

Bullard, David. 2003. *Die skending van die Heiligste Reël* in *Insig* (aanlyn): September. http://www.insig.co.za/blad_vorige/sep_2003/03_09_04.html (afgelaai op 15 November 2005).

Bullard, David. 2005. *Back Biting* in *The Media Online*: 15 November. http://www.themedia.co.za/article.aspx?articleid=255517&area=/media_Columnistsoffline (afgelaai op 15 November 2005).

Cilliers, F.P. 1997. *Filosofie 212 (Kultuurfilosofie) klasnotas*. Aangebied by die Universiteit van Stellenbosch: Februarie-Junie.

City Press. 2005. *City Press Code of Conduct*. <http://www.nasbuzz.co.za/delsweb/OpleiA/RepCat/Etik/CPkode.asp> (afgelaai op 19 November 2004).

Claassen, George. 2003. "Keer taalkundige kleptomane" in *Die Burger*: 20 September 2003: 17.

Claassen, George. 2004a. *Etiese Kode en Riglyne vir Verslaggewers, Fotograwe en Grafiese Kunstenaars van Die Burger*.

Claassen, George. 2004b. "Gesoeke: nuuskierige joernalistiekstudente" in *Die Burger*: 29 Mei 2004. <http://www.nasbuzz.co.za/delsweb/OpleiA/Ombuds/>

ombud9n.asp (afgelaai op 19 November 2005).

Claassen, George. 2004c. *Etiese kode en riglyne vir joernaliste van Volksblad*.
<http://www.nasbuzz.co.za/delsweb/OpleiA/RepCat/Etik/Vbldkode.asp> (afgelaai op 19 November 2004).

Claassen, George. 2004d. "Dit is die feite" in *Die Burger*: 30 September 2004: 2.

Claassen, George. 2005. Persoonlike kommunikasie. Notas in besit van skrywer.

Clark, Roy Peter. 2004. "Pee in the Cup" in *Poynter Online*: geplaas op 11 Mei.
http://www.poynter.org/content_print.asp?id=64865&custom= (afgelaai op 5 November 2005).

Colón, Aly. 2004. "Great Journalists Credit Others" in *Poynter Online*: geplaas op 16 Januarie. http://www.poynter.org/content_print.asp?id=59444&custom= (afgelaai op 5 November 2005).

Connelly, Steve. 2003. *Did he, or didn't he?* Onderhoud deur Jeremy Maggs op SAfm op 14 September.

Constant, Michelle. 2003. *Bristow-Bovey speaks out*. Onderhoud op SAfm op 21 September.

Crowther, Jonathan. 2005. Persoonlike kommunikasie. Notas in besit van skrywer.

Day, Louis A. 1996. *Ethics in Media Communications: Cases and Controversies*. Belmont California: Wadsworth Publishing.

Department Joernalistiek. 2005. *Plagiaat – Beleid en prosedure*. Universiteit van

Stellenbosch. <http://academic.sun.ac.za/journalism/plagiaat.htm> (afgelaai op 6 Januarie 2006).

De Villiers, Roux. 2003. "Copyright and the Internet" in *Cyberlaw@SA*. Pretoria: Van Schaik. Ook beskikbaar op <http://www.cyberlawsa.co.za/cyberlaw/cybertext/chapter2.htm>. (Afgelaai op 19 November 2005)

Dlamini, Mduduzi en Pelesa, Mmuso. 2003. "Editor caught out" in *City Press*, 20 September. http://www.news24.com/South_Africa/News/0,,27-1442_1419256,00.html (afgelaai op 15 November 2005).

Du Plessis, Tim. 2005a. Persoonlike kommunikasie. Notas in besit van skrywer.

Du Plessis, Tim. 2005b. "Plagiaat in Tydskrif" in *Rapport*: 27 November: 2.

"Elle editor Vongai also accused of copying someone else's writing" in *Cape Times*: 22 September 2003.

Erling, Tony. 2005. "Fair Dealing" in *The Media*, Junie 2005:43.

Fitzgerald, Mark. 2000. "Why they do it" in *Editor & Publisher*, 133(32):23-24.

Foster, Ronel en Viljoen, Louise. 1997. *Poskaarte. Beelde van die Afrikaanse Poësie Sedert 1960*. Kaapstad: Tafelberg en Human & Rousseau.

Franklin, Tim. 2003. "Coming Clean: Demystifying Journalism" in *Poynter Online*: geplaas op 3 Desember. http://www.poynter.org/content_print.asp?id=56069&custom= (afgelaai op 29 November 2005).

Fulwood III, Sam. 2003. "Plagiarism: Playing by the rules" in *Black Issues Book Review*, 5(5):24.

Green, Jonathan. 2002. "The higher plagiarism" in *Critical Quarterly*, 44(1):97-102.

Gross, Barry R. 1996. "Review of: *The Martin Luther King, Jr., Plagiarism Story* by Pappas" in *Society*, 33(2):85-88.

Hannabuss, Stuart. 2001. "Contested texts: issues of plagiarism" in *Library Management*, 22(6/7):311-318.

Hollesen, Janine. 2003. "Plagiarism: The law is clear" in *Mail & Guardian*: 15 Oktober: 2.

Hartleb, Thomas. 2003. "Publishers back journalist accused of plagiarism" op *journalism.co.za*. <http://www.journalism.co.za/print.php?sid=537>. (Afgelaai op 5 November 2005)

IIPA. 2005. *International Intellectual Property Alliance 2005 Special 301: Special Mention*. http://www.iipa.com/rbc/2005/2005spec301south_africa.pdf. (Afgelaai op 19 November 2005)

Jacobson, Colean. 2005. "Top novelist admits copying academic's words" in *Sunday Times*, 30 Januarie:3.

Johnston, Jane. 2002. A Critical Perspective on Current Structures Governing Internet Plagiarism: Challenges to Public Relations and Journalism Education. Referaat gelewer by die ANZCA-konferensie, Bond Universiteit (Queensland, Australië).

Jongbloed, Zelda. 2001. "Letterdief of Slimjan? Plagiaat laat hom nie so maklik beskryf nie" in *Rapport*, 20 Mei:17.

Juta. 2005. *Statutes of South Africa* [CD Rom]. Kaapstad: Juta.

Kirby, Robert. 2003. "A wretched little saga" in *Mail & Guardian Online*: 8 Augustus. http://www.mg.co.za/articledirect.aspx?articleid=26555&area=%2Finsight%2Finsight_columnis . . . (afgelaai op 5 November 2005).

Kirby, Robert. 2005. "Darrel Bristow-Bovey emeritus" in *Mail & Guardian Online*: 5 Februarie. http://www.mg.co.za/articlePage.aspx?articleid=196923&area=/columnist_robert_kirby (afgelaai op 21 November 2005).

Kupe, Tawana. 2003. "Tough Questions Asked as the Media Hits the News for All the Wrong Reasons" in *Sunday Times*, 28 September. http://www.armsdeal-vpo.co.za/articles04/tough_questions.html (afgelaai op 28 November 2005).

Ma van Jordaan se kind het gedig aan hom gestuur. (2001, 25 April). *Die Burger*:2.

McCallum, Kate. 2005 *Copyright and contracts*. Kursus aangebied op 17 en 18 November 2005 te Kaapstad.

Media24. 2005. *Etiëk begin by my/Ethics start with me*. Die Media24 Integriteitshandves.

Mouton, Johann. 2001. *How to succeed in your Master's & Doctoral Studies. A South African Guide and Resource Book*. Pretoria: Van Schaik Publishers.

Müller, Petra. 2005. "Dis nie plagiaat" in *Die Burger*, 5 Augustus. http://www.news24.com/Die_Burger/Briewe/0,,4-82_1749690,00.htm (afgelaai op 15 November 2005).

Nieuwoudt, Stephanie. 2003. "SA boeke en letterkunde laat die wêreld regopsit" in *Beeld*, 11 Oktober:10.

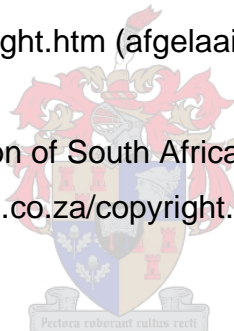
Odendal, F.F. en Gouws, R.H. 2005. *HAT. Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal*. Kaapstad: Pearson Education.

Olivier, Annie. 2003. "Redaktrise geskors in plagiaat-saak" in *Die Burger*, 23 September. http://www.news24.com/Die_Burger/Nuus/0,,4-75_1420581,00.htm (afgelaai op 4 November 2005).

Owen, Dean. 1992. "Copyright Amendment Act, 1992" in *De Rebus*: Oktober 1992:755-760.

Owen, Dean. 1989. *Handbook of South African Copyright Law*. Kaapstad: Juta & Co. Ltd. Aangehaal deur The Publishers' Association of South Africa op <http://www.publishsa.co.za/copyright.htm> (afgelaai op 22 Augustus 2005).

PASA: The Publishers' Association of South Africa. 2005. *Copyright: Frequently Asked Questions*. <http://publishsa.co.za/copyright.htm> (afgelaai op 15 November 2005).

Penstone, Kim. 2003. "Vongai quits Elle" op *Marketingweb*: 8 Oktober. <http://www.marketingweb.co.za/news/media/287956.htm> (afgelaai op 28 November).

Persombudsman. 2005. *Press Code of Professional Practice*. <http://www.ombudsman.org.za/content/default.asp> (afgelaai op 15 November 2005)

Price, Ivor. 2003a. "Bristow-Bovey 'innig spyt' oor plagiaat in boek" in *Die Burger*, 11 September. http://www.news24.com/Die_Burger/Nuus/0,,4-75_1415339,00.html (afgelaai op 4 November 2005).

Price, Ivor. 2003b. "Bristow-Bovey kry nog dwarsklappe" in *Die Burger*, 13 September. http://www.news24.com/Die_Burger/Nuus/0,,4-75_1416006,00.html (afgelaai op 4 November 2005).

Price, Ivor. 2003c. "Elle se redakteur in sop oor plagiaat-fout" in *Die Burger*, 21 September. http://www.news24.com/Die_Burger/Nuus/0,5824,4-75_1419543,00.htm (afgelaai op 4 November 2005).

Price, Ivor. 2003d. "'Plagiaat' lei tot joernalis se ontslag" in *Die Burger*, 19 September. <http://152.111.1.251/argief/berigte/dieburger/2003/09/19/DB/3LDNK/01.html> (afgelaai op 29 Maart 2005).

Rabe, Lizette. 2005a. "The p-word. Again" op News.24.com: 23 Februarie. http://www.news24.com/Columnists/Lizette_Rabe/0,6119,2-1630-1714_1666519,00.html (afgelaai op 15 November 2005).

Rabe, Lizette. 2005b. "Plagiarism 'back again'" op News.24.com: 22 September. http://www.news24.com/Columnists/Lizette_Rabe/0,6119,2-1630-1714_1804690,00.html (afgelaai op 15 November 2005).

Retief, Johan. 2002. *Media ethics: an introduction to responsible journalism*. Oxford University Press: Kaapstad.

Rossouw, Arrie. 2004. "Dié wat in glashuise woon . . ." in *Die Burger*: 16 Oktober 2004: 23.

Rossouw, Henk. 2003. *Of brilliant colums and intellectual shoplifting* op *journalism.co.za*. <http://www.journalism.co.za/print.php?sid=788> (afgelaai op 5 November 2005).

SANEF. 2005. *Press Code of Professional Practice* op www.sanef.org.za.
http://www.sanef.org.za/ethics_code/press_ombudsman/ (afgelaai op 29 November 2005).

Sapa. 2003. "Elle se redakteur bedank" in *Die Burger*, 6 Oktober.
http://www.news24.com/Die_Burger/Nuus/0,5824,4-75_1426537,00.htm (afgelaai op 5 November 2005).

Scanlan, Chip. 2002. "The First Peril: Fabrication" in *Poynter Online*: geplaas op 23 Augustus. http://www.poynter.org/content_print.asp?id=9506&custom=_ (afgelaai op 5 November 2005).

Somerville, Daniel. 2003. "Plagiarism is the new black" in *Journal of Marketing*, 9(6): 9.

Sowaga, Dulile. 2002. "Vongai takes the editorial reigns at Elle SA magazine" in *City Press*, 15 Desember: 4.

Sowaga, Dulile. 2003. "Elle magazine set to honour disgraced former editor" in *City Press*, 12 Oktober: 5.

Sowaga, Dulile. 2004. "Vongai an intern at top New York magazine" in *City Press*, 4 Februarie: 3.

Steele, Bob en Black, Jay. 1999. "Codes of Ethics and Beyond" in *Poynter Online*: geplaas op 1 April. http://www.poynter.org/content_view.asp?id=5522 (afgelaai op 5 November 2005).

Strupp, Joe. "Policing plagiarism" in *Editor & Publisher*, 133(32): 18.

Toffoli, Hilary Prendini. 2003. "A storm in a teacup" in *Mail & Guardian Online*: 18 Augustus. <http://www.mg.co.za/articledirect.aspx?articleid=27148&area=%2finsight%2finsight...> (afgelaai op 21 November 2005).

Van Zyl, Dine. 2005. "Jou gedig is so mooi, ek skryf dit sommer self" in *Insig* (aanlyn), Oktober. http://www.boekwurm.co.za/blad_skryf_fghij/grobler_melanie.html (afgelaai op 29 November 2005).

Wasserman, Herman. 2005. "Geldbelange belemmer media in krisis?" in *Die Burger*, 1 Maart: 13.

Wikipedia, the free encyclopedia. 2005a. *Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works*. http://en.wikipedia.org/wiki/Berne_Convention_for_the_Protection_of_Literary_and_Artistic_Works (afgelaai op 19 November 2005). Laas bygewerk op 12 November 2005.

Wikipedia, the free encyclopedia. 2005b. *Berne three-step test*. http://en.wikipedia.org/wiki/Berne_Convention_for_the_Protection_of_Literary_and_Artistic_Works (afgelaai op 19 November 2005). Laas bygewerk op 22 Oktober 2005.

World Intellectual Property Organisation (WIPO). 2005. *Conferences, Meetings and Seminars*. http://www.wipo.int/meetings/en/archive_meeting.jsp?meeting_Country=190 (afgelaai op 19 November 2005).

Wyngaard, Heindrich. 2003. "Nuushonde word toe self nuus" in *Die Burger*, 5 Oktober: 21.